

tv-15 naš TOVARIS

Št. 7
19. februarja 1987
Leto XXV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Začenja se razprava o spremembah v ustavi

Prenova poti

In zdaj – spremembe ustave, najvišjega zakona vsake, torej tudi naše države.

Na samem začetku razmišljanja o vsebini in namenu te razprave, ki jo je zanetilo s svojim predlogom Predsedstvo SFRJ in si od nje – vnovične »velike želte« – obeta (skupaj z vsemi drugimi družbenopolitičnimi vodstvi) krepko injekcijo v odnose in ravnanja, saj so se nam zadnja leta na mnogih »frontah« grdo skazila, je potrebnih nekaj besednih pojasnil.

Spremembe ustave ali spremembe v ustavi?

V naslovu objavljenega Predloga je zapisano, da se začenja postopek za spremembo ustave, iz vsega, kar je povedano v obrazložitvi in kar je bistvo celokupnega namena, pa je seveda razbrati, da gre za spremembe posameznih normativnih določil, nikakor pa ne za spreminjanje temeljev in bistva. Torej vendarle: spremembe znotraj sistema, ne pa spreminjanje ali celo kakršnokoli sprevračanje sistema samega.

To pa pomena in namenov akcije prav nič ne zmanjšuje.

Očitno bodi tudi to, da formuliranje sprememb in dopolnitev v ustavnem besedilu (kar naj bi se dogajalo in zgodilo do sredine prihodnjega leta, zajelo pa naj bi približno eno tretjino »gradiva«) ne bo samo sebi namen.

Ta ali oni poreče: nič novega... saj je vsako leto nekaj. Pred leti program gospodarske stabilizacije, nato kritična analiza političnega sistema, pa kongresne resolucije in še kaj vmes, pač v želji, da bi spravili v red, kar se nam je skazilo, a ker se nam to, vsemu navkljub, ni posrečilo, prihajamo zdaj na dan z ustavnimi spremembami. Seveda, tudi v tej, s kritično skepsjo prežeti sodbi, je nekaj zrn resnice. Ne pa tudi bistvo in resnica tega hotenja sama. Vsi našteti sunki in družbeno zavest (program stabilizacije, kritična analiza, kongresne resolucije itd.) so členi ene same verige, ki jo smemo poimenovati: iskanje poti k prenovi in k nadaljnji revolucionarni preobrazbi. Gre za pot naprej. To je nadaljevanje poti, ki smo si jo zastavili z revolucijo in s socialističnim samoupravljanjem, s sistemom, veljavo in

oblastjo združenega dela. A smo se na tej poti znašli v hudih zagatah. Namesto, da bi se naš družbeni voz vzpenjal, nam je začel drseti navzdol. Nismo sicer stali prekrizanih rok. Opozarjali smo se, formulirali programe, poskušali ukrepati, a žal brez pravega uspeha. Času je bilo treba dati čas, da sta dozorela razmislek in spoznanje: v okviru posameznih z ustavo in drugimi zakoni določenih norm, ki so uravnavała dosedanja razmerja, sprememb, naj so še tako nujne in zaželeni, ni bilo mogoče izpeljati. Kritična analiza sistema je to dovolj določno povedala. Spoznanje o tem, da so potrebne nekatere korenite spremembe razmerij, je neposredno vodilo v predlog o spremembi in dopolnitvi posameznih ustavnih norm.

Temeljni smisel teh sprememb bodi uveljavitev združenega dela in samoupravljanja – na vseh ravneh, še posebej v federaciji oziroma državi kot celoti. Za zdaj ima prevladujočo moč državnotpolitična administracija, naj bo zvezna, republiško-pokrajinska ali občinska, doseči pa je treba, da bo »žezla oblasti« vzelo v svoje roke združeno delo in bo delavski razred sam, brez posrednikov, uravnaval vsa nadaljnja družbena in gospodarska pota, ves tehnološki in siceršnji razvoj...

Vse to je bilo res že ničlikokrat zapisano, zapisano tudi in predvsem v temeljnih načelih ustave – in bo seveda ostalo v polni veljavi tudi poslej. Bistvenega pomena je edinole spoznanje, da teh temeljnih postavk jugoslovanskega samoupravnega socializma v praksi zadnjih časov nismo doživljali. Prej nasprotno. Bolj in bolj pogosto smo ugotavljali, da je pravega, zdravega, demokratičnega in tvorčnega samoupravljanja, ki bi scela angažiralo človeške potencialne delavskega razreda in njegovega združenega dela ter prinašalo rezultate (namesto nenehnih kriznih zagat), vedno manj.

Prenovljena ustava naj končno naredi koreniti rez.

Akcija, ki je sprožena, pomeni zato ne le veliko upanje, pač pa tudi veliko obveznost vseh nas, ki nam ni vseeno, kakšna bo nadaljnja pot.

Viktor Konjar

22. februar (izpred triinštiridesetih let)

Dan, ko se spominjamo Kajuha

Jaz ljubim ljudi, ki gledati znajo z očmi!

Kajuhove nagrade 1987

Skupna žirija založb Borec in Partizanska knjiga je sklenila, da prejmejo letošnje Kajuhove nagrade:

FERI LAINŠČEK
za delo

RAZA

Lainščkov roman Raza je zanimiva in dragocena obogatitev sodobne slovenske proze. V svojevrstnem – odsekanem, lapidarnem, patinirano grotesknem slogu je ustvaril vznemirljiv, na zgodovinskem ozadju izrisan eksistencialističen roman o nemočni osebnosti sredi brezperspektivnega sveta, človeku, ki je na fronti izgubil spomin in po vseh pripetljajih pri iskanju lastne identitete končno postane nesmiselna žrtev napačno izbrane priimka. Odlična umetniška študija prvinskih človeških globin bralca nezadržno pritegne s svojo izvirno, sočno pripovedno močjo.

FRANC ČRNUGELJ-ZORKO
za delo

NA ZAHODNIH MEJAH

S to knjigo je avtor, ki ga Beneška Slovenija, Brda in zgornje Posočje poznajo kot svojega starega partizanskega borca in aktivista, podal celovito, nadrobno in stvarno podobo razvoja narodnoosvobodilnega boja v tem skrajnem zahodnem delu slovenske dežele po zlomu fašistične Italije jeseni 1943. Oris Briško-beneškega partizanskega odreda in 3. soške oz. 20. brigade je dopolnjen s prikazom razvoja italijanskih partizanskih enot na tem delu slovenskega ozemlja. Delo je tehten prispevek k celovitejši podobi boja slovenskega naroda za združitev ter narodno in socialno svobodo.

TONE PAVČEK
za pesniško zbirko

PRAVE (IN NEPRAVE) PESMI

Mladinska pesniška knjiga Prave (in neprave) pesmi pomeni nov korak v pesnikovem razumevanju sveta, v življenjskih izkušnjah in poglednosti, v odnosu do rodu, ki prihaja. Kljub novim spoznanjem ostaja Pavčkov pogovor z otrokom igriv, kramljajoč, ritmično razgiban, blizu domišljjskemu in pravljicnemu svetu sodobnega otroka. Pavčkove pesmi ugledujejo svet in otroka v njem s prijaznim, marsikdaj razposajenim pogledom, ko preobračajo ustaljeni in dostikrat sterilni red odraslih, iz njih pa zazvenjajo tudi resnobni toni, naznanjajoč tesnobe, dvome in nedoumljivosti doraščajočih in odraslih dni.

MARIJA LUCIJA STUPICA
za ilustracije v knjigi

MAJHNICA IN KATRCA ŠKRATELJCA

Ilustrativna podoba otroške zgodbe Nika Grafenauerja Majhnica in Katrca Škrateljca je suvereno dejanje izkušene in razgledane slikarke, naj gre za duhovito in zapleteno slikanje prostora, kakor ga zahteva zgodba, naj gre za likovno podobo junakov zgodbe ali pa za uigranost barvnih ploskev, ki se razkošno razliva po slikanici. Marija Lucija Stupica, dedinja ljubljanske perfekcionistične šole, je v tej slikanici storila še velik korak naprej – njene ilustracije zažive kot samostojne slike in ustvarjalno enakovredno dopolnjujejo pripovedno besedilo.

ZMAGO ŠMITEK
za delo

KLIC DALJNIH SVETOV

Zmago Šmitek podaja prvi sistematični pregled spoznavanja drugih celin in kultur, kakor so jih odkrivali naši predniki od najstarejših časov pa do druge svetovne vojne. Paleta raziskovalcev je glede na velik časovni razpon zelo različna: od vojakov, diplomatov, misijonarjev, trgovcev, pustolovcev do pravih raziskovalcev. Med temi popotniki je bilo mnogo takih, ki so s svojimi odkritji bistveno obogatili ne le slovensko, ampak širšo evropsko zgodovino, etnologijo in kulturo sploh, na primer Herberstein, Baraga, Knoblehar. Delo je napisano na strokovno visoki ravni, obenem pa zanimivo in berljivo.

BRANKO ŠOMEN
za delo

KONCERT ZA SAMOTO

Delo obravnava življenjske stiske upokojenca, bivšega partizanskega tiskarja, ki se srečuje z različnimi časi svojega življenja, torej tudi z različnimi strastmi in čustvi. Pripoved se odlikuje z velikim smislom za razgibano, vendar pregledno kompozicijo, zmoglostjo za živo prikazovanje in intenzivnimi lirskimi poudarki. Junakov čustveni svet, neuresničene sanje in želja po begu iz krute vsakdanjosti v čarobni svet lastne mladosti so nenehno blizu sodobnemu človeku, predvsem revolucionarju iz minule vojne. Po mnenju strokovne kritike je Koncert za samoto eno najpomembnejših del v slovenski prozi zadnjega časa.

Pogovor z Alojzom Hrenom o usmerjanju mladih v vojaške poklice

Ali bomo Slovenci v JLA služili samo vojaški rok?

Najbolj pereče vprašanje na področju kadrovske politike v naši republiki je prav gotovo usmerjanje mladih v vojaške šole in poklice. Že vrsto let opazujemo, da je vse manj Slovencev, ki bi želeli postati starešine v JLA. Pred nekaj leti smo začeli sistematično družbeno akcijo, katere namen je bilo povečanje števila slovenskih fantov v vojaških šolah in kasneje v vrstah jugoslovanske ljudske armade. O sedanjem stanju na področju usmerjanja mladih v vojaške šole in poklice smo se pogovarjali s predsednikom koordinacijskega odbora za usmerjanje v te poklice pri predsedstvu republiške konference SZDL Slovenije Alojzom Hrenom.

»V minulih letih je bilo štelo kandidatov za šolanje na vojaških šolah približno enako, lani pa se je zmanjšalo. Na srednje vojaške šole je bilo sprejetih 105 kandidatov, ali štirje manj kot leto poprej. Toda dvaindvajset kandidatov potem šolanja ni začelo. Zakaj je do tega prišlo, še ne vemo. Možno je, da so pristojne komisije kasneje spremenile svojo odločitev, ali pa so vzroki druge. Pomensko bomo skušali ugotoviti, kaj je vzrok, da že sprejeti kandidati niso zares postali srednješolci teh šol. Manj kandidatov se je prijavilo za šolanje na vojaških akademijah. Celotno šestdeset slovenskih občin ni imelo kandidata za to šolanje. Lani je manj kandidatov šolanje na Splošni srednji vojaški šoli Franc Rozman-Stane končalo, tako da je šlo na vojaške akademije enaindeset kandidatov, to je 4,5 od potrebnih 7,82 odstotka, kolikšen je delež Slovencev v prebivalstvu Jugoslavije.«

Kje so, po vašem mnenju, vzroki za to?

»Slovenski fantje, ki se odločajo za vojaške šole in poklice, se že na začetku srečujejo z različnimi težavami, ki jih povzročajo drugačne kulturne, jezikovne in druge razmere. Če se na to privadimo, je vse v redu do konca šolanja. Ko pa pride diploma in razporeditev, se pri srednješolcih znova pokažejo težave. Mnogi med njimi želijo, da bi takoj nadaljevali šolanje. Vendar so potrebe JLA takšne, da mora večina diplomantov v službo, v enoto, le redki lahko takoj nadaljujejo šolanje na vojaških akademijah. Drugi bi želeli službovati v garnizijah v Sloveniji, ali vsaj blizu nje. Tem se zelo težko ugotovi in se zaradi potreb JLA najbrž tudi v prihodnje ne bo moglo. Mnogi so zaradi tega razočarani in izstopijo iz JLA. Znan je primer iz leta 1985, ko skupina diplomantov Srednje šole vojaškega letalstva in protiletalske obrambe v Rajlovcu ni hotela podpisati pristopnice za aktivno službo. Del teh fantov se je takoj zaposlil. Vem za dva, ki delata kot tehnika na letališču v Mariboru. Že na samem začetku sta dobila trideset tisoč dinarjev večjo plačo, kot pa bi jo imela v JLA. Drugi pa so nadaljevali šolanje na fakultetah. Tudi raziskava o odnosu Slovencev do vojaških poklicev je pokazala, da so majhne možnosti nadaljnega šolanja in zadovoljevanja potreb mladih po večji izobrazbi eden pomembnejših vzrokov za ne odločanje za ta poklic. Neustrezne so zanje tudi majhne možnosti vpliva na izbiro kraja službovanja, premestitve, problem zaposlovanja žena in službovanje zunaj Slovenije. Slovenski fantje so veliko bolj navezani na svoj kraj, kar kažejo tudi podatki o poklicnih željah. Večina mladih teži, da bi se šolala in delala v domačem kraju in težko jih

prepričaš, da bi šli v drug kraj že v sami Sloveniji.«

Ali se je povečalo tudi število izstopov iz vrst JLA?

»Lani je bil večji tudi ostop iz vrst JLA, predvsem mladih starešin od čina vodnika do čina kapetana prvega razreda. Ta proces je bil še bolj izrazit v ljubljanskem armadnem območju; vendar to niso bili samo Slovenci, ampak pripadniki vseh naših

dohodkom ljudi iz civilstva, ki imajo enako ali pa celo nižjo izobrazbo kot starešina JLA. Mladi to čutijo in slišijo o tem. To zaostruje položaj aktivnih starešin in ni več samo njihov problem in notranja stvar JLA, ampak se kaže tudi navzven. Mladi to poznajo in razmišljajo o tem. Nasprotno pa je v slovenskem združenem delu velika skrb za kadre in mladi imajo velike možnosti za izbiro poklica. Po podatkih Skupnosti za zaposlovanje se je lani vpisalo na srednje šole osemindvajset tisoč mladih, združeno delo in drugi porabniki kadrov pa so zagotovili približno triinšestdeset tisoč štipendij, več torej, kot je bilo potencialnih kandidatov za njih. Ko smo obiskovali občine, smo povsod zasledili skrb za kadre, predvsem za deficitarne poklice. Razumljivo je torej, da bodo šli mladi v poklice, ki jim nudijo boljše pogoje, v njih-

med šolanjem kot kasneje med službovanjem. Predstaviti jim moramo vse možnosti potovanja, ki jih nudijo vojaški poklici in spoznavanje krajev in ljudi v Jugoslaviji. Spoznati morajo široko povezanost pripadnikov JLA z narodom in dejstvo, da nekaterih izkušenj ne morejo pridobiti le na šolah in fakultetah, ampak tudi s stikom z ljudmi in življenjem, s pripadniki drugih narodov in narodnosti. To pa bogati splošno kulturo in znanje vojaških starešin.«

Torej menite, da mladi nimajo prave predstave o teh poklicih?

»Pri dosedanjem obveščanju o vojaških in obrambnih poklicih smo se omejevali predvsem na prikazovanje pogojev za sprejem na vojaške šole, raziskava pa je pokazala, da mlade veseli predvsem delo in pogoji dela v določenem poklicu. Zato bo v prihodnje nujno, da bomo mladim bolj predstavili delo vojaških starešin. S splošnim prikazovanjem pogojev za vpis na vojaške šole in splošnim prikazovanjem teh poklicev smo pri mladih ustvarili enostransko sliko, češ da niso sposobni za te poklice. Ustvarili so si mnenje, da morajo imeti že na samem začetku vse tiste sposobnosti, ki jih zahteva ta poklic. Prikazovali smo ga kot poklic v izrednih razmerah, ne pa tudi v mirnodobnem času. Prikazovati jih bomo morali bolj življenjsko, kot pedagoško, strokovno in znanstvene poklice, več bo potrebnih tudi primerjav s poklici v družbi. Disciplinarnost, odgovornost in natančnost, ki so značilnost vojaških poklicev, so značilnost in potreba tudi civilnih poklicev.«

Kakšna je vaša napoved za v prihodnje?

»Ko razmišljamo, kako z akcijami zagotoviti več kandidatov za vojaške šole in poklice, smo prišli do sklepa, da samo z agitacijo in propagando ter z usmerjevalnim delom ne moremo pričakovati uspehov ali da bomo stvari spreminjali. Hkrati s političnimi, usmerjevalnimi, motivacijskimi, propagandnimi akcijami, predstavljanjem poklicev, delom v njih, predstavljanjem JLA, življenja in dela v njej, je nujno reševati tudi materialni vidik. Samo s sintezo vseh teh dejavnikov in akcij lahko pričakujemo, da bi se stvari začele spreminjati na bolje. Zavedamo se tudi, da je nemogoče, da bi na hitro dosegli kakovostni premik, saj je za to potreben čas. V minulih letih smo na tem področju preveč spali, čeprav se je število Slovencev-kandidatov za vojaške šole desetletja zmanjševalo.«

V kateri smeri bodo v prihodnje potekale akcije za izboljšanje položaja na tem področju?

»Raziskava o odnosu Slovencev do vojaških poklicev je opozorila na vrsto vzrokov za zmanjšanje zanimanja mladih za vojaške poklice. Poskušali jih bomo sistematizirati in ugotoviti, katere vzroke lahko odpravimo in kdo jih lahko odpravi. Ali je to JLA, strokovni organi v republiki ali na zvezi, ali morda celotna družba? Tiste, ki jih lahko omilimo, bomo poskušali omiliti. Prav gotovo pa bo ostalo nespre-

menjeno to, da bodo mlade mu vojaškemu starešini določali prvo delovno mesto po potrebi službe, še posebej pri oficirjih. Napredovanje v višji čin je povezano z nadaljnjim šolanjem ter izobraževanjem in opravljanjem novih in višjih poveljniških in drugih dolžnosti, ki pa jih skoraj ni mogoče opravljati samo v eni garniziji. Seveda je treba s tem mlade jasno in glasno seznanjati, ne pa jim teh stvari zamočati. Naš koordinacijski odbor je vedno seznanjal in opozarjal vse odgovorne dejavnike v republiki in JLA s stanjem na tem področju, vendar ustrezne akcije ni bilo. Zdaj smo prišli v takšen položaj, da morajo sprejeti naša poročila in začeti s konkretnimi akcijami. Te pa se morajo začeti pri tistem, za kar je odgovoren naš odbor – do federacije in zveznega sekretariata za ljudsko obrambo, ki odloča o statusu in gmotnem položaju aktivnih vojaških oseb. V nasprotnem primeru bomo Slovenci ostali brez svojih kadrov in bomo v JLA lahko le služili vojaški rok, ne pa tudi poveljevali. Prav gotovo to ni v interesu naše družbe, suverenosti in identitete in tudi ne v interesu JLA.«

Kakšne so naloge ZRVS in drugih družbeno-političnih organizacij na področju usmerjanja mladih v te poklice?

»Koordinacijski odbor je določil naloge vseh družbeno-političnih organizacij in strokovnih dejavnikov ter opozoril, čemu je treba nameniti več pozornosti. Drugače moramo začeti razmišljati in delati že v našem družbenopolitičnem vrhu v republiki in motivirati in vplivati po navpičnici do temeljnih okolij. Vsak mora delati in v okviru svojih pristojnosti. Koordinacijski odbori v občinah morajo te dejavnosti povezovati, jih časovno usklajevati in določati nosilce. Če ne bo ZSM od vrha navzdol usmerjala dejavnike v svojih vrstah in svoje osnovne organizacije, ne moremo dobiti dobrih in celovitih rezultatov. Če ne bo ZRVS v svojih organizacijah začela akcijo, ta v tistih okoljih ne bo celovita. Rezervni vojaški starešine se morajo vključiti v delo organov za SLO in DS, od republike do krajevne skupnosti in zagotoviti, da postane ta problematika stalnica v delu teh organov. Vključevanje in delo v koordinacijskih odborih za usmerjanje mladih v vojaške in obrambne poklice, predvsem pri programiranju in uresničevanju nalog teh odborov, mora biti stalno. Rezervni vojaški starešine pa morajo s svojo dejavnostjo zagotavljati, da bodo odbori delovali v vsaki občini. Zdaj imamo primere, ko je, zaradi kadrovskih sprememb, prekinjeno delo koordinacijskih odborov. ZRVS pa je še posebej zainteresirana, da se ti kadri zagotovijo, saj je področje SLO in DS osrednje področje dela te organizacije. Veliko lahko stori pri aktiviranju sredstev javnega obveščanja (še posebej tistih, ki se niso najbolj izkazala na tem področju) in pri usposabljanju nosilcev poklicnega usmerjanja. Rezervni vojaški starešine lahko veliko prispevajo k popularizaciji teh poklicev skozi svoje mentorsko delo v obrambnih krožkih in pri organizaciji obrambnih dni, pri obrambnem usposabljanju mladine in prebivalstva, pri pohodnih enotah, na mladinskih delovnih akcijah, pri tekmovanjih mladih s področja SLO in DS. Vsa ta takrakovana, od občinskih do regijskih, so po mojem mnenju zelo primerna tudi za predstavitve vojaških in obrambnih poklicev. Izkuš-

nje iz lanskega ljubljanskega regijskega tekmovanja v Kočevju so zelo poučna. Ne smemo pozabiti, da so skoraj vsi učitelji obrambe in zaščite v srednjih šolah rezervni vojaški starešine in bi morali v vzgojnoizobraževalnem procesu še bolj predstaviti življenje in delo starešine JLA. Raziskava je pokazala, da aktivne vojaške starešine, mentorji, učitelji obrambe in zaščite ter rezervni vojaški starešine dajajo najpopolnejše informacije o vojaških poklicih. Skratka, z delovanjem v svojih življenjskih in delovnih okoljih lahko RVS največ in najbolj prispevajo k usmerjanju mladih v te poklice. Če bi vsak od več kot sedemdeset tisoč članov ZRVS v Sloveniji vgradil del svojih aktivističnih moči v to področje, bi imeli več kandidatov za vojaške šole in poklice.«

Vrniva se k mladim. Ali imate morda podatke, koliko mladih iz naše republike je sicer pripravljenih, da bi nadaljevalo šolanje na vojaških šolah?

»Raziskava je tudi pokazala, da je šestnajst odstotkov anketiranih osnovnošolcev in dvajset odstotkov srednješolcev pripravljenih oditi v vojaške šole in akademije. Če bi se samo del vseh teh res vpisal na te šole, bi popolnoma pokrili načrtovane letne potrebe. Zdaj pa bi morali začeti individualno delati z vsakim, ki kaže nagnjenost do teh poklicev; na žalost je bilo v preteklosti in tudi danes tega dela veliko premalo, ali pa ga sploh ni. Tudi v ožji Srbiji so opravili podobno raziskavo o odnosu srednješolcev do JLA in vojaških poklicev. Zajela je približno tisoč mladih, v Sloveniji pa je bilo anketiranih štiri tisoč srednješolcev, vseh skupaj pa je bilo anketiranih dva tisoč ljudi. Primerjava rezultatov kaže, da ni bistvenih odstopanj. Mogoče sta bistveni razliki v tem, da srbski mladinci izvršajo poklic oficirja na četrto mesto, pri nas pa na šesto, in da je več mladih iz Srbije pripravljenih na takojšnje vključevanje v vojaške poklice. Srbski mladinci vidijo tudi veliko večjo socialno varnost v teh poklicih kot slovenski; v njih vidijo tudi večjo družbeno veljavo in možnost družbene uveljavitve kot naši. To pa je prav gotovo posledica tega, da srbski mladinci nimajo toliko možnosti za vključevanje v civilne poklice, kot jih imajo mladi iz Slovenije. Tudi v sami njihovi družbi ima vojaški poklic veliko večji ugled kot pri nas. Srbija zato nima problema na tem področju, nasprotno, kandidatov imajo preveč. Tako so na Splošni srednji vojaški šoli Ivo Lola Ribar v Beogradu poteguje za eno učno mesto 15,8 kandidata, predvsem so to odlični učeneci, na Splošni srednji vojaški šoli Franc Rozman-Stane pa je to razmerje 1 proti 1,2.«

Kakšen pa bo po vašem mnenju odziv mladih letos?

»Obeti za letošnji vpis mladih v te šole niso nič spodbudni. O vzrokih smo že veliko povedali. Opozoriti pa moram še na enega. Veliko škoda so nam naredile razprave o vojaškem usposabljanju žensk, različni članki v tisku, ki omalovažujejo in pačijo sliko o delu v JLA in o JLA nasploh, tudi razprave o civilni službi vojaškega roka in politizacija te razprave, ki je povzročila medrepubliško nestrpnost. Na podlagi tega pričakujejo ljudje nove rešitve. Seveda je to delno vplivalo na mlade pri odločanju za vojaške poklice. Če mlad človek ne vidi prihodnosti v tem poklicu, se mu bo izogibal.«

Bojan Kuntarič

Alojz Hren

narodov in narodnosti. Praviloma imajo vsi, ki nameravajo izstopiti, že zagotovljeno delovno mesto v združenem delu. Največ jih želi izstopiti zaradi gmotnega položaja, predvsem osebnih dohodkov. Takšnih je približno petdeset odstotkov, dvajset odstotkov jih želi izstopiti zaradi napačno izbranega poklica. Nekaj odstotkov jih želi iz JLA zaradi tega, ker niso zadovoljni s krajem službovanja in pogoji življenja, nekaj zaradi tega, ker ne morejo zaposliti svoje proge, nekaj zaradi šolanja otrok v drugem jezikovnem okolju, nekaj pa je takšnih, ki menijo, da se v JLA ne morejo uveljaviti kot osebnost.«

Kako pa gmotni položaj oficirja JLA vpliva na odločanje mladih za te poklice?

»Ta je za motiviranje mladih za te poklice odločilen. Zadeve okoli osebnega dohodka vojaških starešin in pokojnih vojaških upokojencev so zelo zaostrene. V Sloveniji, v večjih jugoslovanskih mestih, v turističnih območjih in še kje, osebni dohodki niso enaki osebnim

vem kraju, kot pa v poklice v JLA, ki jim ne nudijo vsega tega.«

Vendar pa gmotni položaj v nekem poklicu ni vse. Vojaški poklic nudi še vrsto drugih ugodnosti, mar ne?

»Pri predstavljanju teh poklicev je pogostokrat v ospredju materialni element, nujno pa je, da izpostavimo tudi nematerialne ugodnosti. To je individualni način pouka na vojaških šolah, pomoč pri učenju, najrazličnejše druge metode pedagoškega in izobraževalnega dela, ki težijo k oblikovanju vsestranskega razvite osebnosti. Glede na visoke izobrazbene želje srednješolcev bi jih morali seznaniti, da lahko tudi na vojaških šolah dosežejo vse stopnje izobrazbe. Vedeti morajo, da tudi vojaški poklici omogočajo znanstveno – raziskovalno delo. Stopnja tega dela se iz čina v čin povečuje, širše je področje raziskav in večje so možnosti za zadovoljevanje teh želja, zahtev in potreb. Mlade moramo bolj seznanjati z veliki možnostmi šprtnega in rekreativnega udejstvovanja, tako

Ali SZDL še opravlja poslanstvo OF?

Ljubljana je bila v letih druge svetovne vojne vzgled mesta, ki se bori za svobodo. Ker je bila celo prvo leto boja središče osvobodilnega gibanja, je bistveno vplivala na širjenje upora za vse predele razkosane slovenske zemlje. Tisoči borcev in bork, organizirani v bojne skupine, Narodno zaščito in Varnostno obveščevalno službo, so se v samem mestu borili proti sovražniku, čeprav je bila Ljubljana najmočnejša okupatorjeva postojanka, vsa preprejena z bunkerji, španskimi jezdecami in žičnimi ovirami, in čeprav so številne, močno oborožene patrulje neprestano krožile po mestnih ulicah.

Zato se njihove akcije danes zdijo skoraj legendarne. Tisoči so odhajali v partizanske čete, ki so zrastle tostran in onstran stare jugoslovanske meje. Tisoči, ki jih je okupator zaradi njihovega sodelovanja v ljudskem uporu odgnal v zapore in taborišča, so tam v najtežjih življenjskih pogojih nadaljevali boj proti sovražniku. Deset tisoči pa so kljub težkim pogojem ilegale delovali v množičnih organizacijah Osvobodilne fronte in so žrtvovali vse, da so ljudi po zaporih in taboriščih rešili zanesljive smrti. Zato tudi Ljubljana v zgodovini zaslužnjene svetla zasluži prav posebno priznanje, saj se je v njej boril vsak: od otroka do starčkov.

»In prav v mestu-heroju je bilo spočeto tisto ponosno gibanje slovenskega naroda, ki žanje danes svojo popolno zmago. Spočeto je bilo neposredno po zlomu stare Jugoslavije, neposredno po prihodu preklethih okupatorjev. Spočela ga je Ljubljana, Ljubljana ga je razvila do tako visoke stopnje, da se je že leta 1941 dogajalo, o čemer je bila prejšnje čase večina ljudi prepričana, da slovenski narod tega ne zmore. Ljubljani gre danes predvsem

zahvala za nastanek Osvobodilne fronte, za vse njene velike zmage, za nastanek in razvoj partizanstva na slovenskih tleh. Prepričan sem, da se sleherni Slovenec danes zaveda, da te žrtve, pa naj so prišle od kogarkoli, ne bi bile rodile takih sadov, če bi zastave osvobodilnega boja tako ponosno ne nosila tudi v času najhujšega terorja naša bela Ljubljana«, je bilo med drugim zapisano v govoru predsednika prve slovenske vlade Borisa Kidriča, 10. maja 1945 v Ljubljani.

cionarnih izkušnjah in dobrih, ki so pogoj za uspešno delovanje tako množične organizacije. SZDL naj bi bila tudi najbližja občanom in delovnim ljudem pri uresničevanju osebnih in skupnih potreb zlasti na področju: kulturnih dejavnosti, zdravstva, otroškega varstva, socialne politike, vzgoje in izobraževanja, raziskovalne dejavnosti, varstva okolja, drobnega gospodarstva, mladinske in drugih dejavnosti.

Žal pa mnogi občani ne poz-

Prizor iz dejavnosti šolarjev kranjske osnovne šole pred poslopjem Prešernovega gledališča v Kranju. (foto: J. Čurin)

Socialistična zveza delovnega ljudstva sestavljena iz vrst mladine, kmetov, intelektualcev in delavcev, pa tudi še preživih iz NOB, naj bi bila naslednica takratne Osvobodilne fronte, z vsemi značilnostmi množičnosti in soodločanja v prid najširše množice. In če je socialistična zveza kot najbolj frontna in množična organizacija delovnih ljudi in občanov naslednica takratne Osvobodilne fronte, je potem dovolj prepričljivo, da njeno delovanje temelji na bogatih revolu-

najo prave vloge socialistične zveze v vsakdanjem življenju. Krivci za to so nemalokrat vodstvene strukture, ki se zaradi neznanja, osebnih interesov in nespoštovanja vrednot OF zapirajo v ozke formalistične okvire, in v takšnih primerih (žal, teh ni malo), se glas množice dostikrat razprši kot milni mehurček.

To pa ne pomeni, da moramo v isti koš metati celotno socialistično zvezo. Nasprotno! V SZDL je v zadnjem času mogoče čutiti svežino, kar po-

meni, da ta najbolj množična in frontna organizacija znova pridobiva na svojem ugledu in vlogi, kakršna ji gre.

Tudi krajevne konference SZDL so čedalje bolj žive v zavesti krajanov in delovnih ljudi. Da bi bolje spoznali njihovo vlogo, je prav, da pobliže spoznamo njihov ustroj. Oglejmo si ga v eni izmed ljubljanskih krajevnih skupnosti. Poleg predsednika, namestnika in sekretarja, predsedstvo sestavljajo vsi predstavniki DPO, društev in koordinacijskih odborov. Takšen način organiziranosti omogoča socialistični zvezi celoviti pregled v delo krajevne samouprave, rezultat pa je toliko večji, ker se v njene vrste vključuje vse več novih članov predvsem iz vrste mladih.

Zbori krajanov, posveti in okrogle mize sodijo med stalne oblike delovanja socialistične zveze. V krajevni skupnosti, ki jo imam v mislih, so pred kratkim organizirali eno takšnih okroglih miz na temo »krajevna skupnost včeraj, danes, jutri«. Poleg krajanov in krajevnih aktivistov so se udeležili tudi predstavniki iz občinske vodstvene strukture. Namen tega srečanja ni bil v iskanju bistvenih odgovorov na mnoga vprašanja, ki zanimajo krajeane, pač pa izmenjava mnenj s področja stanovanjske in socialne politike, o problemih, torej ki trenutno najbolj zanimajo krajeane.

Z druge strani pa se socialistična zveza odpira najširši množici, postaja vse bližja vsakdanjemu življenju. Kaže, da je vendarle napočil čas, ko bo kdaj pa kdaj obveljala tudi občanova beseda, pa čeprav še tako skromna. Socialistična zveza ni nikakršen tabu, ni domena posameznikov, temveč organizirana oblika delovanja najširše množice delovnih ljudi in občanov. Zato ji zaupajmo vlogo, kakršna ji gre, predvsem pa ji znova vcepimo poslanstvo Osvobodilne fronte, katere naslednica je!

Jože Čurin

Na kulturo ne znamo misliti niti na kulturni dan

O kakšni kulturi naj pišem jaz v teh letih, ko nimam izobrazbe in sem samouk? Večkrat se celo zgodi, da kakšnih besed v našem slovenskem jeziku ne razumem. Pred Prešernovim praznikom so šolani ljudje na televiziji prebrali pesmi. Žal pa, kaj so pesmi izražale, nisem mogla razumeti. In prav tako tudi v raznih knjigah, v katerih je napisano sto in sto strani, ne najdeš ničesar. Morda so le-te razumljive izobraženim ljudem.

Mene spremlja knjiga že od mladosti in prav knjiga me je kulturno obogatila, da lahko kaj napišem. So knjige, ki jih prebereš dvakrat, tudi trikrat, in vedno te obogatijo.

Naj vam predstavim eno takih knjig, ki sem jo pravkar že četrtič prebrala. To je Danes jaz – jutri ti izpod peresa primorskega človeka in pisatelja Valentina Tratnika. Čudovito je opisal svoje doživljanje, ko je štirinajstleten deček stopil v partizanske vrste.

Preberite to knjigo in občudovali ga boste, če je le nekaj čuta v vas. Zavedal se je, da je slovenski narod v nevarnosti, da ga fašizem ne uniči, čutil je, da je edina rešitev vključiti se v boj za osvoboditev domovine. Odšel je v partizane in sprejeli so ga.

V Srnjakovu četi, pravi, se je utrdil, to je bilo v zimi leta 1943. V enoti je bilo več starejših partizanov, ki jih je občudoval. Tudi zaprilegli so, da ne bodo bežali ali izdajali, da se bodo pogumno borili do konca. Uporni duh v njegovem srcu mu je dajal vedno novih moči, da je kljub hudi zimi in bojem vse z veseljem sprejemal.

V tej njegovi življenjski zgodbi opisuje, kako je spoznaval ljudi, videl jim je globoko v srce in vestno preodil, kaj je prav in kaj ni. Zgodilo se je, da se je enota razkropila. Ostalo jih je samo devet in še ti so se iz različnih vzrokov razšli, tako da je ostal sam v teh nepreglednih gozdovih.

Preberite torej njegovo knjigo in spoznali boste, kaj pomeni narodna zavest v srcu mladega človeka in kaj pomenijo ljudje (čeprav sorodniki), ki nimajo srčne kulture, ki se znesejo nad človekom, ki je bil potreben pomoči. – Šel je dalje in čutil je, da še vedno ljubi to ubogo ljudstvo.

Kljub trpljenju, ki ga je spremljalo, je čutil v srcu zaprisege, da se bo boril do konca. Kaj vse je doživel, ko se je znašel v zaporu Coroneo v Trstu! Tam je srečal tudi nekega našega domačina iz Tolmškega. Kako hudo so ga mučili, a ni izdal skrivnosti naše vojske! Ta knjiga je poučna tudi za današnji čas – le pomislimo, kako je mlad človek razumel takratni položaj in se žrtvoval za osvoboditev domovine!

Danes pa, ko nam je lepo, svobodni smo, nas le malo ali nič vznemirja današnji položaj, le potihnemo se in mislimo: kar bo, pa bo.

Naj tu zapišem, kar me že dolgo vznemirja: naši funkcionarji bi morali vzeti ta naš položaj bolj resno. Tudi danes je treba jurišati in stopiti na teren k ljudskim množicam, k mladim, ki jih je treba vzgojiti. Prav od teh dobrih ljudi je odvisno, kako izpeljemo našo revolucijo. – Vse se je zgodilo in to ni prav. Spominjam se, v težkih časih kako smo živeli, a smo poleg vseh težav, blizu sovražne postojanke, vestno opravljali naloženo. Vprašam se, ali ni ostalo prav nič tiste naše energije, ki je premagala vse. Ta naša energija in narodna zavest sta še potrebni!

Na kulturni praznik napisala stara
Terezina Skočir

Politkomisar Sime zbira in komentira

Mednarodni goljuf z visokim jugoslovanskim odlikovanjem

25. februarja bo sedel na zatožni klopi na ženevskem sodišču jugoslovanski zdravnik dr. Rajko Medenica; družbo pa mu bosta delala nekdanji vodja računovodstva kantonalne bolnice in bivši direktor klinike ARV. Dr. Rajko Medenica je z njihovo pomočjo, tako trdi obtožnica, »olajšal« za visoko vsoto švicarskih frankov skupnost jugoslovanskega socialnega zavarovanja. Podrobnosti so že znane, zato jih ne bom ponavljal.

Dr. Rajku Medenici v Švici ne kaže nič kaj dobro, saj so mu začasno zaplenili hišo in skoraj 300.000 švicarskih frankov v korist jugoslovanskega socialnega zavarovanja. Razen tega pa mu švicarske oblasti niso dovolile, da bi kot asistent delal v nekem rajonskem zdravstvenem domu v Ženevi.

Do sodbe sodišča bo treba torej še malo počakati.

Navedem naj še, da je bil pred tem dr. Medenica za isto goljufijo že obsojen tudi v Jugoslaviji.

Ob tem je značilna drobna zanimivost: naši časopisi ne pišejo več o doktorju Rajku Medenici, temveč ga preprosto nazivajo samo – Medenica! To se sedaj dogaja človeku, ki je bil vrsto let »persona grata« boljših beograjskih krogov in tuči enakih krogov glavnih republiških mest. Tem ljudem je dr. Medenica sila široko omogočal »zdravljenje« v Švici, četudi bi se lahko v ogromni večini

primerov zdravili doma. Da je dr. Medenica s sodelavci pri tem poslu precej spravljen v svoj žep, je že dokazalo jugoslovansko sodišče, podobna naloga pa čaka švicarsko sodišče.

Ta mednarodni goljuf pa je bil odlikovan z visokim jugoslovanskim odlikovanjem z lento! Ker se ne razumem na ta odlikovanja, se bralcem opravičujem, da ne navajam natančnega naziva odlikovanja, vem pa da gre za lento. To visoko odlikovanje je namenjeno redkim, zelo zaslužnim ljudem.

Ker dr. Rajko Medenica po mojem globokem prepričanju ne sodi v krog zaslužnih ljudi za to visoko odlikovanje, javno vprašujem:

1.) Kdo in katera socialistična republika sta predlagala in s kakšno utemeljitvijo dr. Rajko Medenico za visoko odlikovanje z lento?

2.) Ali je bilo temu mednarodnemu goljufu po obsodbi jugoslovanskega sodišča to odlikovanje odvzeto in javnost o tem obveščena?

Ne vem, kdo bo odgovoril (če sploh bo) na ta vprašanja, ki sem jih dolžan postaviti, da bi na ta način zaščitil vse one poštene in predane državljanke SFRJ, ki so si s svojim delom dejansko zaslužili to odlikovanje.

Kot član Zveze borcev NOV javno predlagam Zveznemu odboru zveze združenj borcev NOV Jugoslavije, da na pristojnem mestu postavi to vprašanje in zahteva pisni odgovor. Naš časopis TV-15 Naš tovariš bo o odgovor vsekakor objavil.

Umirjanje na Kosovu

Uradni krogi nas od časa do časa optimistično obveščajo, da se položaj na Kosovu umirja.

To bo držalo. Še zlasti so se umirile lokomotive, saj jih je od 50 vozilo le 14; kosovske železnice pa so v prvih desetih dneh letošnjega januarja »pridelale« kar 16.000 minut zamude.

Poleg tega se je že umirila tudi nova dieselska lokomotiva, ki so jo prve dni letos uvozili iz Madžarske za 60 milijonov dinarjev.

Zaradi vsega tega je na Kosovu razpadel železniški sistem, železniško transportno podjetje Priština pa je uvedlo izredno stanje.

Toda zaradi nenavadnega umirjanja številnih lokomotiv, močno poškodovane komaj uvožene dieselske lokomotive in izrednega stanja na železnici, ni nihče odstopil na Kosovu, kot tudi ni bilo slišati, da bi kaj ostro interveniral predsednik zveznega komiteja za promet in zveze Mustafa Pljakić, ki je s Kosova prišel v Beograd.

Vse bolj se mi dozdeva, da so ostavke v našem sistemu postale nove »tabu« zadeva in to prav v času, ko korajžno odpravljajo »tabu« teme!

Zaradi Univerziade mimo predpisov

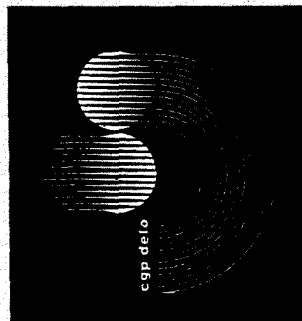
Delegati vseh zborov zagrebške mestne skupščine so ugotovili, da je bilo v pripravi in izvajanju del na Trgu republike precej resnih spodrslijav in neodgovornega obnašanja. Prenovo

središča Zagreba, največjo naložbo v občini Center, so začeli nepravilno, napake so delali tako investitorji kot projektanti. Prav tako niso pravočasno zahtevali in dobili gradbenega dovoljenja.

Vse to je po oceni komisije za družbeni nadzor zagreb-

ške skupščine povzročilo neugodno vzdušje v mestu, ki se kaže v nezaupanju in nezadovoljstvu meščanov. Številne nepravilnosti so povzročile tudi veliko gmotno škodo, o čemer bodo svojo oceno kmalu dali pravosodni in drugi pristojni organi v občini Center in mestu.

Delegati so tudi seznanili, da je okrožno javno tožilstvo vložilo petnajst obtožnic pri okrožnem gospodarskem sodišču v Zagrebu proti odgovornim organizacijam, skupnostim in posameznikom. Zanimivo pa je, da se vsi obtoženi kar po vrsti izgovarjajo, da so to počeli zaradi bližnje Univerziade '87 v Zagrebu. Zagrebčani pa temu hudomušno dodajajo, da so to šele prve žrtve letošnjega svetovnega srečanja študentov v Zagrebu. Vaš Sime

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35

p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:

Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Med pisatelji, publicisti, pisci spominov in prenašalci ustnih sporočil, ki so se doslej lotevali pohoda 14. divizije, se je z izjemno pripovedno silo uveljavil Milan Guček, borec in kronist Šerčerjeve brigade. Prerana smrt nam je žal ugrabila tega moža, ki je nekaj sto svojih najmarkantnejših književnih strani posvetil prav Pohodu.

Iz njegovega monumentalnega dela Pekoči sneg objavljamo danes kratek odlomek, ki zarisuje dogodke natanko izpred trinašdesetih let. Prav na današnji dan, 19. februarja 1944, je Štirinajsta divizija morala sprejeti strašno, a nujno odločitev, da bo poskrila svoje težje ranjence in bolnike na Paškem Kozjaku.

Poleg tega odlomka tudi prvi objavljamo Gučkove Liste iz dnevnika. To pa so osebni zapiski, ki so avtorju nastajali, ko je bil desetletje in več s peresom, beležko in fotografskim aparatom zbiral na terenu gradivo za Pekoči sneg. Ti dnevniški listi so zanimivi zlasti iz dveh razlogov: v marsikaterem odtenku nam slikajo življenje »trideset let pozneje« v krajih, skozi katere je prodirala 14. divizija; odkrivajo nam tudi pomemben del Gučkove ustvarjalne metode, ki utegne v tem in onem bralcu sprožiti misel: da, takó postrtovalno, neodjenljivo in natančno velja delati tistemu, ki se hoče prebiti do objektivne resnice o dogodkih, ljudeh in nraevih.

Zahvaljujemo se Gučkovi soprogi Jani, da nam je odstopila v objavo del tega gradiva in da se je s tolikšno ljubeznijo lotila urejevanja moževe pisateljske zapuščine, ki jo hrani.

Milan Guček

Pekoči sneg Štirinajste

Z mrakom se je Štirinajsta pričela pripravljati, da krene v zavetje hiš, stal, marofov in listnjakov pri dobrih ljudeh. Ko so se borci spravliali v zbor, je marsikdo od njih obsedel otprtel za zmeraj v snegu, ali pa so bila na nosilih samo še telesa brez življenja. Zagreblji so jih kar tam, pod sneg in rušo, kolikor se jih je pač dalo poskriti pred lisicami in drugo zverjadjo.

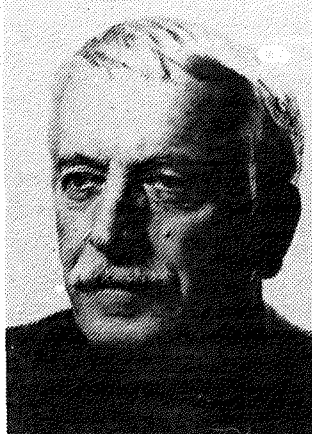
Nekaj radovednih borcev je stopilo še malo globlje na pravo roko po grebenu v gozd, da si bodo ogledali padle Maunzove gorske lovce, ki so jih pokončali Silni in njegovi. Sedem jih je ležalo razmetanih tam okoli po mladem bukovicu. Bili so samo v spodnjem perilu, stopala pa so imeli vsa razjede. Tudi njim ni bilo dano, da bi si na toplem sušili noge in obutev. Godilo se jim je prav tako kot njihovim nasprotnikom – oboji so bili v pogonu brez počitka in brez predaha.

Izvidniki so pred mrakom pripeljali k diviziji devetnajstletno Pepo Maršnjak, ki je služila pri kmetu Špeglu v Brdcih, in njenega očeta, da bosta prevzela kolono Štirinajste in jo popeljala k zanesljivim ljudem. Štab divizije se je nastanil pri kmetiji Stravs, druge enote pa po

okoliških kmetijah. Do pozne noči so gorele luči po gorskih domovih, kjer so imeli polne roke dela zdravniki, bolničarke, intendante in kuharji.

Da bi še to noč nadaljevali s pohodom za preboj z ozemlja, kjer se je divizija zadrževala že tri dni, ni bilo niti misliti. Predvsem je bilo dobra pretehtati, kje in kako to opraviti.

V soboto, 19. februarja, je bil skorajda miren dan na območju Paroža, kjer je »polegla« Štirinajsta. K višinam južnih pobočij Paškega Kozjaka so sicer kar naprej silili sovražnikovi oddelki od Dobrne, Klanca in Zavrha, vendar so to bili le manjši spopadi bolj ogledniških kot bojnih patrolj, čeprav je bilo na širšem ogroženem območju razpostavljenih kar nekaj 500 do 600 nemških vojakov raznih vrst ali rodov vojske: vsaka zase obe četi Maunzovihi gorskih lovcev pa eskadron 2. ogledniškega dopolnilnega konjeniškega divizion in nekatere enote z južne zapore... Vendar, sreča za divizijo, da je lahko počivala – nikogar ni bilo, ki bi pri sovražniku usklajeval dejavnost vseh teh enot. Vsaka se je potikala po svoje in tako se je izničila udarna moč sicer številnega sovražnika.

Šele sedaj, ko so se borci lahko na toplem razpasali in razpeli, je bilo moč videti vso bedo njihovih teles, obleke, obutev. Redkokateri je še imel na sebi oba čevlji, ki je z njima začel pred poldrugim mesecem pohod. Vrhnja oblačila so bila strgana, ožgana, osmojena, preperela.

Štabnega kurirja Šerčerjeve in enega najboljših in najbolj zanesljivih strojničarjev obenem Vilibalda Sobana, doma iz Lokavca pri Ajdovščini, so tako pekle noge in srbele hkrati okoli meč in gležnjeve sedaj, ko je noč prešpala na toplem. Odvihnil je hlačnici in videl, kako mu kar kipijo čez robove čevljev kot krvave klobase debele in skorajda takšne barve otekline, čevlji pa so bili napeti, kot da bodo vsak čas popokali. Pa je sezul desnega in

vse stopalo mu je vzkripelo kot shajano testo, golo meso pa je bilo kar črnkaste barve. Svoje noge se je ubogi Vilibald tako ustrašil, da jo je hotel pri prici spraviti nazaj v obuvalec, a ni šla več, toliko je je naenkrat bilo. Pri gospodarju si je izprosil kos žakljevine in si je z njo in z žico povezal nogo.

Tako se je godilo in podobno tega dne mnogim in vrste za boj sposobnih borcev so se kar naprej slabile. S kakšno grozo je marsikdo opazoval svoje prste na nogah in rokah. Nabrekli so in se razpočili, da so bili videti kot v oblicah kuhan krompir. Izkazalo pa se je, da se najbolj znajdejo in ozebo najlaže prenašajo brez poškodb kmečki sinovi in hčere. Pepca Kordičeva iz Loškega potoka se je pozimi doma sankala kar v samo na golo nogo natakajenih lesenih cokolah in ni te dni prav nič ozebla. Domiselni Tone Levstik – Tine, Pepčin rojak, pa je posnemal stare Indijance – okoli stopal si je ovil dva kosa sveže goveje kože in ju preluknjaj, da ju je lahko pretaknil in si ju zadrnil ter zavezal, da se mu ne bi sezuvala.

Ko se je štab Štirinajste odločil, da bo tu na Paškem Kozjaku divizija odložila težke ranjence, pa tudi tako bolne in ozeble, ki ne bi zmogli sami hoditi v koloni, skratka vse, kar je bilo na nosilih, so izbrali domačije in razporedili pri posameznih kmetih. Merilo je bilo predvsem, kdo bo

varovance laže prehranil in jih oskrboval, pa tudi lega kmetije, da je bila bolj odmaknjena. Potem so šli k domačinom politični starešine brigad in zdravnik. Prvi predvsem zato, da so prepričali ljudi, zakaj morajo storiti ta korak in da bodo s tem prevzeli še oni nase del bremen divizije. Odreči ni mogli nihče, na kogar so se obrnili za pomoč, čeprav jim je bilo nedvoumno povedano,

da bodo tudi kaznovani, najteže kaznovani po partizanskih zakonih, če bi ranjenci in sploh oskrbovanci padli v roke sovražniku zaradi njihove malomarnosti ali, bogvaruj nesreče, zaradi izdajstva.

Zdravniki so potem podrobno povedali še, kako jim je skrbeti za ranjene in bolnike in so zanje pustili tudi nekaj najbolj nujnih zdravil in obvezil. Domači, ki so privolili na pomoč, so potem, ko so prevzeli borce v varstvo in oskrbo, morali podpisati še smrtno obsodbo zase pod pogoji, kakor so jim bili povedani in razloženi.

Pretrajljivo je bilo, kako so se ranjenci in bolniki poslavljali od tovarišev, ko so jih odnašali k zaupnim ljudem. Moreča negotovost in zavest, da bodo ostali sami, brez bojnih tovarišev, ki bi jih varovali in skrbeli zanje, je bila hujša od vsega telesnega trpljenja, ki so ga prestajali, ko so jih nosili v divizijski koloni. Nihče ni zamolčal žgoče prošnje in upanja obenem, ki ga bo držalo pri moči ves ta čas – pridite čimprej po nas!

Legendarni pohod 14. divizije – letos beležimo njegovo 43-letnico – ohranja svoj zgodovinski pomen z nezmanjšano intenzivnostjo. Ta epopeja junaštva, trpljenja in žrtvovanja neprenehoma vzbura domovinska in revolucionarna čustva slovenskih ljudi. Iz nje črpajo naše generacije vzore, kako se je treba boriti za preboje in obstanek. Pohod Štirinajste kot eno izmed vrhunskih dramatičnih dejanj naše osvobodilne vojne ostaja v naši zavesti živ in pričujoč; pomeni nam, kakor pravimo, neusahljiv vrec ohranjanja in razvijanja tradicij NOB.

Naše borčevsko glasilo je in bo spremljalo letošnje pohodne akcije in proslave z vrsto prispevkov. V današnji številki se tako čutimo dolžni zabeležiti, da se je v soboto, 15. februarja, končal že 15. tradicionalni spominski pohod od Sedlarjevega do Zgornje Savinjske doline, ki je trajal teden dni in se ga je udeležilo okrog 400 pohodnikov. Na zaključni slovesnosti v Ljubnem je udeležencem spregovoril generalpolkovnik Ivan Dolničar, predsednik skupnosti borcev 14. divizije.

Listi iz dnevnika

Na Okroglicah, kjer je 14. divizija doživela prvi udarec strahotne zime, še nisem bil. Ogledal bi si rad položaje Sv. Petra pod Oleščem, kjer je imela moja brigada hude obrambne boje drugi dan po Gračnici: tudi Gračnica sama mi je sedaj, ko sem slišal toliko pripovedi, vse manj razumljiva. Ogled bi mi najbolj razbistril zadvevo, in morda še stik s kakšnim domačinom.

Če bo vreme, bom moral oblesti vso okolično Raztok, kjer se je tudi za epilog Pohoda nabralo nič koliko pripovedi in jih moram vkompromirati v celotno podobo. In pa – Sv. Duh, kjer se je pravzaprav končevala epopeja Pohoda, predvsem kar se tiče Šerčerjeve brigade.

Z glavne ceste, ki pelje na Lisco, sem krenil po lepi dolinici ob potočku, ki mu na karti ni bilo imena, proti srednje visokemu pogorju, kamor so bile posajene hiše in hiške. Ker je bil hrib okrogel in nisem na daleč razločil, ali so tiste hiške zidanice ali človeška bivališča, se mi je kar zdelo, da bo to območje Okroglic, kakor so mi ga popisovali pohodniki, kraj revnih bajt.

Ker mi strmina ne bo prizanesena, sem si ob poti urezal popotno palico, da se bom z njo lažje pogajal in opiral kvišku. Sonce je še kar sijalo, zrak ni bil prevroč in še ne soparen. Na nevihte ali samo na dež še ni kazalo. Ustavil sem se pri prvi hiši, ki je imela pritrjeno tablico s hišno številko – Okroglica 2. Hiša bolj kot bajta, majhna in že zunaj videti slaba – kot da bi imela stene iz blata in še ta omet je odpadel. Po slabih lesenih stopnicah sem se privlekel v vežo. Po odzivu na moj pozdrav sem šel za glasno in vstopil v sobo, ki je bila spalnica in kuhinja obenem. Koščnemu moškemu neobritih lic in tudi siromašno oblečenemu se je obraz kar zmečkal po prvem presene-

čenju, češ kdo da prihaja v hišo – kar brz sem povedal, da hodim po sledovih Štirinajste. »Joj, kako so bili bogi, borci Štirinajste,« je dejal. »Vsi ozebli, nekateri so imeli že v žaklje ovite noge. Po vseh Okroglicah jih je bilo polno in zelo lepo so se obnašali. Nekaj kislega zelja in krompirja smo jim že lahko dali, pa jabolčnika tudi.«

Od tu sem se odpravil še k sosedu višje.

Pri Slokanu so starši, ki so takrat gospodarili, že pomrli. Pač pa se hčerka Francka Klensškova dobro spominja, da jim je že leta pred zimo neki Bučarjev Miha s Kranjskega, ki je čevljaril po kmetih, naredil iz njihovega usnja troje parov čevljev, ki pa jih nihče v hiši ni mogel nositi, ker so se mu bili spridili. Prekratke je urezal in skupaj zbil. Oče je robantil, kadar je beseda nanesla nanje, češ da jih bo spredaj kar odsekal, da bodo prsti lahko gledali ven. Kako pa so takrat prišli prav! Le kakšen nos so imeli partizani za takšne stvari – takoj so jih izbrskali na svetlo in gospodar je tudi kar privolil, da ostanejo vsi trije pari na partizanskih nogah. Pa žakljev so se rešili z nog.

Kje je bil takrat brigadni štab? Ne more vedeti, ampak prav zdi se ji, da je bilo to edinole pri Prašnikarju, v zadnji kmetiji pod Sv. Lorencem, cerkvijo vrhu hriba nad vasjo.

Ko sem se vzpenjal navkreber, rekli so mi, da je zgoraj še vas, ki ji niti streh še ni bilo videti s teh oblih strmin, sem občudoval neznansko lepo pokrajino, ki se mi je vedno bolj odpirala. Za mojim hrbtom je bil hrib samih dolgih njiv že zrelega žita vseh mogočih odtenkov rumene barve, Razbor in nad njimi Lisca. Ko pa sem se ogledoval proti dolini Save in dolenskim hribom in grčevju, je kar blizu tega razgledišča, na robu hriba stala cerkev s tistim značilnim ošiljenim zvonikom in cerkveno ladjo, ki sta bila, zdi se mi, za kuliso pri najbolj pretresljivih Petkovih fotografijah s Pohoda, pri tisti, kjer se v snežnem metazu vije kolona z odejami ogrnjenih partizanov, zasneženih hrbtov in glav, po strmini proti

prav takšni cerkvi. Prav gotovo je bilo tu, na Poljani. Po mojem so to bili tomšičevci, ki so bili tisto noč na maršu z Bohorja v predhodnici in so prispeli na Poljano že v jutranjem svitu in ko je še medlo. Kje da je bil narejen ta posnetek, so se pa pred leti prepirali sami pohodniki. Mar ni Petek k svojim fotografijam dal prav nobenih podatkov – kdaj, kje, kdo?

Vas po imenu Okroglice predstavlja nekaj hiš, ki so bolj na kupu. Srečal sem žensko nizke rasti in že precej v letih, s košem na ramah. Ogovoril sem jo, če je bila morda ona tu, na Okroglicah doma tistega februarja, ko je prišla sem Štirinajsta. Seveda je bila: joj, kako so bili ubogi; posebno v žaklje ovitih stopal ne more pozabiti. Njen mož da je oni spodaj, ki sem ga tudi ogovoril, kot so mi svetovali in povedali, da je Prašnikarjev in eden redkih partizanov z Okroglic. Pa je revež od kapi tako prizadet, da mi ni mogel ničesar povedati.

Ta moja sobesednica pa je prišla iz hiše, kjer je sinova družina. Na travi se je igralo dvoje deklic, iz radovednosti je pokukala na prag zanemarjene in na pol razpadajoče hiše njuna mlada mati, čedna in kar lepo napravljena. Pa jo je kar pometlo nazaj v hišo. Zdelo se mi je, da jo je bilo sram revščine.

Da! V teh krajih je segla blaginja dosedaj le do prehrane in oblačenja ter zdravstvenega varstva – da bi si popravili domovanje, še ni glavnice. Napotil sem se spet do druge hiše, kjer da so bila domača dekleta partizanke. In tako sem spoznal Močilnikovo Elizabeto. Ni sicer doma z Okroglic, ampak s Polja. Sestro Lucijo sta ob pohodu 14. divizije padli v partizansko blokado. Nihče ni smel z Okroglic, kdor je tista dva dni zašel v vas. Ona, Betka, je imela na nogah nove gojzerje in jih je morala pri prici v sestrihi hiši sezuti; tako je ukazal nek komisar, da so jih lahko pomerjali partizani. Če bi bili gojzerji komu prav, bi bila

obnje. Srce ji je stiskalo, a niso bili čevlji nikomur po meri. Še k Betkini sestri Luciji sem stopil. Partizanom so takrat odstopili krompir in kislno zelje, pa mast in tudi par čevljev. Kaj več pa takrat že ni bilo pri hiši.

Po zemljevidu sem ugotovil, da moram sedaj proti desni, če hočem k Blatniku v Gračnico. Medtem pa je že zapihal hladen veter in od tu, z razgledišča, sem videl, da se črni in da močan veter goni težke oblake od zahoda in vzhoda proti Sv. Lovrencu. Po meni je usekalo že tudi nekaj debelih deževnih kapelj. Nekam proti desni se je v bregu kazalo nekaj streh, vendar je moja pot vodila navzdol, mimo domačije. S hitrimi koraki sem prišel iz gozda na travnik in na koncu steze skozi sadovnjak zagledal domačijo. Vstopil sem v odprt dom. V čumnati sem zagledal starko z volnenim šalom na glavi. Pokrivalo ji je zlezlo na čelo in ji pokrivalo eno oko. V rokah je držala svečo in se trudila, da bi jo prižgala. To ji je uspelo in svetloba iz njenega prgišča je ožarjala starkin obraz tako, da je bila videti prav skrivnostno.

Povabila me je, naj vstopim v hišo.

Medtem se je zunaj ob grmenju in treskanju ulila pošastna ploha. Starka mi je povedala, da je prižgala blagoslovljeno svečo, ki naj bi odganjala nesrečo od hiše. Od potu vsa premočena srajca me je močno mrazila in kar prileglo se mi je, ko sem v hiši lahko sedel k peči. Kakšno poletje – sredi julija smo bili, toplo zakurjena peč pase je tako prilegala!

Pri Koketecu se pravi pri tej hiši. Na klopi ob oknu je bilo zloženih nekaj šolskih torb. V hišo je kmalu stopilo premočeno dekletce visoke in vitke postave. To je bila Mirica, drugorojena od štirih otrok, ki vsi hodijo v osemletko v Rimske Toplice – dvoje sestic in dva bratca. Uro hoda je do Blatnika v Gračnici, od koder jih odpelje šolski avtobus. Ona da ima posebno veselje do slikarstva in se bo, najbrž, posvetila temu.

(se bo nadaljevalo)

Aktivnosti zveze borcev v letu miru

Delovanje borčevskih organizacij je v veliki meri posvečeno prizadevanjem za razorožitev, prepovedi uporabe atomskega orožja, miru v svetu, sožitju med narodi in dobrososedskim odnosom. To potrjujejo tudi razprave in sklepi 7. volilne skupščine ZZB NOV Slovenije iz junija 1986. leta. V le-teh so borci potrdili, da bodo podpirali vse napore za prekinitev jedrskega oboroževanja in oboroževalne tekme nasploh, se zavzemali za prepoved jedrskega orožja in za njegovo obsodbo, da je zločin nad človeštvom. Prizadevali si bodo za krepitev politike neuvrščenosti, za utrjevanje miru v svetu, podpirali bodo osvobodilna gibanja in mirovne procese v svetu.

Ta dejavnost je prišla do izraza pri raznih svečanostih, prireditvah in drugih oblikah sodelovanja, zlasti na obmejnem območju, oziroma na obeh straneh meje z Italijo in Avstrijo. Med najpomembnejše dogodke uvrščamo skupno manifestacijo v Bazo-

vici julija 1986, obisk nekdanjih borcev italijanske brigade Fontanot (po poteh te brigade v septembru), prireditve na Peršmanovi domačiji na avstrijskem Koroškem avgusta, podelitev priznanj Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije ob dnevu borca tudi nekaterim italijanskim in avstrijskim borcem.

Pomembna je udeležba in nastop naših delegacij na pokrajinskih kongresih VZPI (Vsedržavno združenje partizanov Italije) za videmsko, tržaško in goriško pokrajino (oktobra in novembra 86), kjer so se udeleženci kongresov in delegacije ZZB NOV zavzemali za tesno sodelovanje med borčevskimi organizacijami, za prepoved uporabe atomskega orožja, za sožitje med narodi, za mir v svetu in za dobrososedsko sodelovanje.

Decembra lani je bilo v Celovcu že 11. tradicionalno srečanje nekdanjih borcev, antifašistov in žrtev vojne iz Furlanije-Juljske krajine, avstrijske Koroške in Štajerske ter borčevskih organizacij

Hrvaške in Slovenije. Osrednja tema srečanja je bila Mir in sožitje med Alpami in Jadranom. Vse sodelujoče organizacije so si že pred leti zastavile za cilj utrjevanje miru na tem območju, boljše medsebojno razumevanje, sožitje med narodi in dobrososedsko sodelovanje.

Na tem srečanju so se soglasno posebej zavzeli za: izdelavo programa za razorožitev, posebno atomsko – v vzajemnosti in vključitvi vseh članic OZN, prepoved vseh atomskih poizkusov, podporo vseh predlogov za brezatomska območja, posebno območje miru in sodelovanje v Srednji Evropi, na Balkanu in na območju Alpe-Jadran, prepoved kemičnega orožja ter za dosledno uresničitev vseh vidikov helsinške listine, kot tudi za to, da postane KVSE oblika stalnega dialoga zaupanja držav za razreševanje odprtih vprašanj.

Ob 11. srečanju je ZZB NOV Slovenije tudi pripravila (izdala) brošuro o poteku, udeležbi, vsebini in sklepih dosedanjih desetih srečanj z naslovom Enotni v boju, enotni v miru.

A. J.

Borčevske mednarodne naloge

Kakor velja za vse družbenopolitične organizacije pri nas, je tudi dejavnost ZZB NOV Slovenije sestavni del naše splošne politične angažiranosti v republiki in Jugoslaviji in je torej sestavni del naše neuvrščene zunanje politične usmeritve. Konkretna aktivnost ZZB NOV Slovenije so usklajene in opredeljene z republiškim dogovorom o mednarodni dejavnosti in obiskih ter s politično osnovo mednarodnega delovanja Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije.

Tako so dejavnosti ZZB NOV Slovenije v tem letu v prvi vrsti usmerjene k sodelovanju z nacionalnimi in drugimi borčevskimi organizacijami v sosednjih državah, deloma neposredno, deloma pa prek Zveznega odbora ZZB NOV. Tukaj ostaja vsako leto na dnevnih redih točka o skupnih prizadevanjih za mir v svetu, za razorožitev ter krepitev medsebojnega spoštovanja in, kar je za

naš prostor značilno za krepitev in priznanje pravic narodnim manjšinam, za enakopravnost in prijateljstvo med narodi in narodnostmi, za sožitje, zbliževanje v vseh pogledih – v duhu demokratičnih odnosov ter še posebej za boj proti oživljanju nacifašizma, proti agresijam vseh vrst, proti terorizmu, za novo mednarodno gospodarsko ureditev, za podporo narodnoosvobodilnim gibanjem v svetu in nenazadnje tudi za krepitev borčevske solidarnosti, ohranjanje izročil NOB in socialistične revolucije.

Po teh načelih in v duhu teh stalnih nalog bo komisija za mednarodno sodelovanje in zamejstvo pri Predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije tudi letošnje naloge usmerjala k približevanju zgoraj naštetih širših ciljev. Tu posebej velja poudariti kontinuirano sodelovanje z VZPI-ANPI Furlanije-Juljske krajine ter sodelovanje z Zvezo

koroških partizanov iz Celovca in z drugimi odporiški – protifašističnimi organizacijami v zamejstvu.

Sodelovanje z ANPI bo segalo letos: na področje zdravstvenih vprašanj borcev, na področje skupnega nastopanja na manifestacijah – zoper neofašistične pojave, na področje uresničevanja osimskih sporazumov in pravic slovenske narodnostne manjšine v Italiji. Sem sodi tudi skupno delo na področju zgodovinopisja NOB in odporništva, kjer v preteklih letih kljub prizadevanju niso bili doseženi pogoji za bistven napredek. Letos pa bo že mogoče spremljati delo strokovnjakov pri Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja iz Ljubljane, ki se lotevajo projekta Boj za zahodno mejo.

Poročilo pravi, da tudi letos komisija ne bo odnehala s prizadevanji, da bi lahko odlikovala še nekatere zaslužne italijanske državljane,

borce NOV in aktiviste OF med drugo svetovno vojno, z našimi odlikovanji in priznanji. Sem sodi tudi pomoč komisije tistim skupnostim borcev in aktivistov OF, ki se lotevajo pisanja monografij in drugih publikacij o delovanju enot in služb NOV in POS v času NOB na obmejnih območjih. S tem bo, tako upajo, dosežen še en zelo pomemben namen – da bodo namreč ovržene nekatere ponarejene zgodovinske »resnice« na italijanski strani – tudi z dokumenti.

V tem programu dela lahko zasledimo še pomoč tržaškemu PPZ (še zlasti letos, ko praznuje ta partizanski pevski zbor svojo petnajstletnico delovanja).

Ena bližnjih konkretnih nalog, povezanih s sodelovanjem z avstrijsko stranjo, je povabilo Prvega avstrijskega bataljona NOV in POS na obisk v Slovenijo. Komisija bo skupaj s koroškimi partizani tudi pripomogla, da bo

zbrano gradivo o drugih avstrijskih bataljonih v NOV in POS našlo pot do javnosti.

Nekatere druge konkretne naloge se vežejo na sodelovanje z drugimi borčevskimi organizacijami in organizacijami žrtev fašizma v Celovcu, posebno pa na sodelovanje z Osrednjim odborom koroških partizanov v Celovcu – za enoten nastop in odgovarjanje na provokacije Heimatdiensta ter bližnjih krogov, ki blatijo NOB in njene pridobitve, še najbolj pa škodujejo razvoju in delu slovenske narodnostne manjšine na avstrijskem Koroškem. Tudi sodelovanje s Koroškim partizanskim pevskim zborom ostaja ena od nalog, saj kaže ta zbor v svb-jem delu in predstavljanju občinstvu iz leta v leto lepe uspehe.

Navezovanje stikov in sodelovanja z madžarsko borčevsko organizacijo kaže, vsaj po predvidevanjih, podobno prejšnjih let: zaradi centralistično urejenega delovanja borčevske organizacije na Madžarskem namreč ni mogoče organizirati in do-

seči tako živahnega sodelovanja kot ob ostalih dveh mejah. ZZB NOV, oziroma njena komisija za zamejstvo pa vendar meni, da bi, kljub pred leti zavrženemu vabilu, kazalo Madžare ponovno povabiti k sodelovanju borčevskih organizacij v okviru dežele Alpe-Jadran.

Zaradi omejenih finančnih možnosti se bo odvijalo neposredno sodelovanje z borčevskimi organizacijami drugih držav (zlasti tistih, katerih nekateri državljani so se borili v naši NOV) predvsem ob obiskih njihovih predstavnikov pri nas, še posebne vezi in sodelovanje na tem področju pa povezujejo posamezne občinske odbore ZZB NOV. Vse to je seveda povezano in na način delegatskega delovanja prepletano z dejavnostjo Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, oziroma njegove komisije za mednarodno sodelovanje, kjer potekajo dejavnosti širšega mednarodnega borčevskega sodelovanja.

B. Ž.

Antonio Gramsci

Mineva petdeset let od revolucionarjeve smrti

Te dni mineva petdeset let od smrti znanega evropskega revolucionarja in antifašista Antonia Gramscija, katerega človeški lik in politični pogledi ostajajo še danes zgled tudi za boj zoper nove pojave fašizma in nacizma v Evropi.

Renato Guttuso: A. Gramsci, risba

Iz zvezne borčevske dejavnosti

Kolak sprejel novega poljskega ambasadorja v SFRJ

Predsednik predsedstva Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je prejšnji teden sprejel na pogovor novoimenovanega ambasadorja Poljske v SFRJ Czesława Piotrowskega, s katerim sta proučila sodelovanje ZZB NOVJ z Zvezo borcev za svobodo in demokracijo Poljske (ZBOWID).

»Nazadnje sem ob vse«

Prenekatero pismo bralcev, ki jih objavljajo različni naši časopisi, je ogledalo preprostih besed, ki razkrivajo mnoge krute življenjske resnice. V njih najdemo usode preprostih ljudi, včasih bolj otipljivo in naravnost kot v učenih razpravah.

Ob enem takšnih pisem sem se ustavil te dni, prav zaradi njegove preproste vsebine, ki pa izraža trpko življenjsko usodo in krivice, ki, tako avtor pisma, so mu bile prizadejane. V zadnji januarski številki Kmečkega glasa sem prebral besede Ivana Semeniča iz Podgore 38, s Podnanosa. Ne vem sicer, kaj bo omenjeno uredništvo v zvezi s pismom ukrenilo, prepričan pa sem, da je vsebina takšna, da kliče po tem, da o njej zve več še kdo drug poleg bralcev Kmečkega glasu.

Takole pravi Ivan Semenič, ko odpoveduje naročnino na KG, ki je postala zanj prehuho finančno breme: »Saj razumem vašo podražitev, res je vse drago...« Nato pa preide na svojo težko bolečino: »...Ne morem namreč preboleti, kar se je zgodilo v komasaciji z našim zemljiščem... Pred komasacijo smo imeli največ njivskih površin tako, da smo lahko kolobarili z deteljo, pšenico in koruzo. Zdaj imamo za žito le še pet tisoč kvadratnih metrov, za krompir tri tisoč, druge naše njive imajo drugi, nam pa so prisodili dva hektara najslabšega travnika v tem katastru. Na tem mestu ni bilo treba niti drenaže, ker je zemlja suha in pusta, v kar se lahko vsakdo prepriča...«

In to še ni vse, kar tišči kmeta – pisca pisma. Še druge krivice ga bolijo: »...Imeli smo za pol hektara pšenice. Ko smo jo prodali – vse prek kooperacije – je vrgla sedem starih milijonov. Za eno-

letne obresti pri melioraciji pa so nam odtrgali kar vseh sedem milijonov, čeprav nam niso prav nič meliorirali. Pri tožbe smo pošiljali vse naokrog. Drugim so popravili, nam je ostalo, kar so prvič odredili.«

Kmet išče razloge za takšno ravnanje in se sprašuje: »Če bi doslej kdaj nasprotoval napredku, se ne bi čutil takšnemu ravnanju. Pa sem bil vedno med prvimi. Vseskozi sem bil v odborih. V partizanih sem bil od 1941. leta. V začetku sem delal za partizane, nato sem bil izdan in zaprt, potem sem se priključil Prvi prekomorski brigadi in se boril pri Beogradu, Drvarju, v Črni gori, Dalmaciji, vse do Trsta. In vse to peš.«

In konec pisma? Kmet resignirano pripominja: »Poglejte zdaj – kaj sem zaslužil za vse svoje trpljenje – da sem nazadnje ob vse.«

Razen sosedov doslej ni nihče vedel za usodo kmeta izpod Nanosa. Zdaj je svojo bolečino javno razkril.

Kaj lahko rečemo ob takšnem branju? Da je nehumano graditi napredek na škodo posameznika! Drži, da je komasacija pozitivno početje. Vendar tisti, ki jo načrtujejo in izvajajo, morajo poskrbeti, da ne bo pri tem nihče oškodovan. Četudi Ivan Semenič ne bi počel med vojno tistega, kar je, bi morali pretehtati, kako z njegovo zemljo – da ne bi bil ob edini vir preživljanja. To vendar ne more biti nagrada za njegov prispevek in boj za napredek!

Zato menim, bi bila zdaj naloga in dolžnost tistih, ki imajo v tej družbi besedo in tudi naloga zveze borcev, da podatke o Ivanu Semeniču in njegovi zemlji preverijo in, če je bila storjena krivica, storijo vse, da bo popravljena.

Drago Košmrlj

Tudi predsedstvo RK SZDL je obravnavalo usmerjanje mladih v vojaške poklice

Položaj je že kritičen

Razprava na predsedstvu republiške konference SZDL o upadanju zanimanja mladih za vojaške in obrambne poklice je imela predvsem eno skupno ugotovitev: stanje se ne izboljšuje kljub številnim ukrepom in večletnim prizadevanjem. Akcij je bilo veliko, zelo se je angažirala tudi armada – zlasti z ustanovitvijo splošne srednje vojaške šole Franc Rozman-Stane, ki je edina vojaška šola v naši reubliki in nadvse pomembna kadrovska ustanova za nadaljnji študij na vojaških akademijah. Toda kljub vsemu je v oboroženih silah vse manj slovenskih starešin, zdaj jih primanjkuje še kar nekaj tisoč. Vzrokov za to je precej. Janko Kušar, republiški sekretar za ljudsko obrambo, je med drugim menil, da je to pravzaprav nekakšen odsev odnosa do splošne ljudske obrambe v celoti. Na primer: v naši republiki še zdaj ni končnih ocen o potrebah po kadrih, ki končajo študij na katedri za SLO in družbeno samozaščito pri FSPN. Tako prihaja do absurdne si-

tuacije, da diplomirani obrambnoslovci ostajajo brez službe in se morajo zaposlovati drugje, na delovnih mestih, kjer bi morali delati ti mladi ljudje (v združenem delu, TO, upravnih organih za ljudsko obrambo in šolstvu) pa je 85 odstotkov zaposlenih brez ustrezne izobrazbe... Ali drugače: odnos slovenske družbe do mladih slovenskih oficirjev končanem študiju na akademijah zaposlijo v drugih republikah in pokrajinah, je, kot je menil Martin Košar, skrajno malomaren in neodpustljiv. Ko gredo ti fantje v službo, se zanje iz Slovenije nihče več ne zmeni...

Branko Jerkič, predsednik republiške konference ZRVS, je dejal, da bo treba v akciji za pridobivanje mladih za vojaške poklice več enotnosti. SZDL ne bo mogla sama opraviti vsega. Če se mladinska organizacija tu ne bo bolj angažirala, kdo naj se potem, se je vprašal Branko Jerkič. Kdo ima večji vpliv na mlade, borčevska ali mladinska organizacija? Naj zdaj borci prepričujejo

in navdušujejo mlade za te poklice, se je še vprašal Branko Jerkič, ki je nato z nekaj številkami predstavil tudi delež zveze rezervnih vojaških starešin pri usmerjanju mladih v vojaške in obrambne poklice. Rezervni starešine namreč vodijo blizu 650 obrambnih krožkov na šolah, na obrambnih dnevih pa je lani sodelovalo kar 185.000 mladih. Poslanstvo rezervnih vojaških starešin je torej nadvse pomembno.

Bogo Gorjan, predsednik slovenske borčevske organizacije, je v razpravi dejal, da smo zato, ker že več kot 40 let živimo v miru, bržkone zanemarili dejstvo, da je vojska dejansko izredno pomemben dejavnik ohranjanja slovenske državnosti v okviru Jugoslavije. Tudi zato moramo biti Slovenci v armadi bolj zastopani, kot pa kažejo zdajšnje številke. Ob tem je dodal, da mlade zanima predvsem tisto, kar je tehnološko napredno in razvito, armada pa bržkone premalo poudarja svoj napredek v modernizaciji. Morda je tudi zaradi tega zanimanje

mladih za delo v armadi manjše, kot bi želeli.

Sklepna ugotovitev na seji predsedstva RK SZDL je bila, da je položaj torej izredno žgoč, če ne celo kritičen, zato to postaja tudi pomembno politično vprašanje. Problema se bo treba lotiti dolgoročno in celovito, s sodelovanjem vseh frontnih delov SZDL in seveda armade, ki seveda lahko veliko stori, zlasti pri zboljevanju materialnega položaja zaposlenih v armadi, ki je zdaj zelo neugoden in neprivlačen. Seznanjanje mladih z delom v armadi in v drugih obrambnih poklicih mora biti bolj sistematično in seveda realno, kajti vsako lepšanje podobne poklica bi samo škodovalo. S tem problemom naj bi seznanili tudi predsedstvo SRS in republiški izvršni svet, predlagali pa so, naj bi o tem spregovorili tudi na predsedstvu zvezne konference SZDL, saj se zanimanje mladih za vojaške poklice zmanjšuje tudi v drugih delih države, zlasti na Hrvaškem in na Kosovu.

Branko Soban

Začeli s pripravami na srečanje

Medobčinska sveta SZDL in ZRVS notranjskih občin sta imenovala organizacijski odbor za pripravo enajstega medregijskega srečanja ZRVS in starešin JLA. Srečanje bo v soboto, 13. junija 1987 v Postojni. Odbor, v katerem je sedemnajst članov, je sestavljen tako, da zagotavlja uspešno organizacijo in potek srečanja.

Organizacijski odbor se je že dogovoril, da bo srečanje sestavljeno iz dveh delov. Prvi del bo namenjen medsebojni izmenjavi izkušenj o delu organizacij ZRVS in mestu ter vlogi te organizacije v naši družbi. V okviru tega bodo podpisali tudi dogovor o sodelovanju organizacij ZRVS severnoprimske, obalnokraške in notranjske regije, mestne konference ZRVS Ljubljana in ZRVS

skupnosti občin Reka. Drugi del pa obsega športna tekmovanja. Tako se bodo rezervni vojaški starešine pomerili v streljanju z vojaško pištolo in polavtomatsko puško, svoje znanje pa bodo morali pokazati tudi na taktično-orientacijskem pohodu. V ta del srečanja pa sodita tudi tekmovanja v šahu in balinanju.

Na svoji prvi seji je odbor imenoval tudi pet komisij in častno razsodišče, ki naj bi skrbeli za nemoten potek srečanja. Do konca tega meseca bo organizacijski odbor, ob pomoči predsednikov komisij, izdelal pravila za športna tekmovanja. Marca pa bodo izdelali že tudi prvi bilten srečanja in ga dostavili sodelujočim regijam.

Adam Dekanj

O delu ZRVS v krajevnih skupnostih

Šibka udeležba ne zagotavlja uspeha

Zveza rezervnih vojaških starešin Slovenije in njene organizacije v občinah, organizacijah združenega dela, zlasti pa v krajevnih skupnostih, se že vrsto let ubadajo s problemom udeležbe rezervnih vojaških starešin na konferencah in predavanjih. Kje so vzroki za takšno stanje, so zaenkrat le ugibanja, jasno pa je, da tako naprej ne gre več in da bo treba marsikaj spremeniti, da bi povečali udeležbo na usposabljanjih.

Zmanjšana udeležba se občutno kaže v krajevnih skupnostih. Da je temu tako, smo se prepričali na programsko-volilni konferenci v eni ljubljanskih krajevnih skupnosti. Krajevna konferenca ZRVS Bratov Babnik šteje 155 članov. Vsem upravičencem so pravočasno vročili vabila za programsko-volilno konferenco, in če odštete 7 opravičeno odsotnih, se je le-te udeležilo vsega 28 rezervnih vojaških starešin! Sama številka prisotnih je dovolj zgovorna. Dosedanje predsedstvu je poteklo že drugo mandatno obdobje in se je kljub prizadevanjem znašlo v škripcih pri kadrovanju novih članov. Hočeš-nočeš, so morali kršiti pravila, da so lahko izvolili novo predsedstvo, za predsednika KK ZRVS Bratov Babnik pa so izvolili Senada Deliča.

Bolj kot poročila o delu KK RVS v minulem obdobju, so bile zanimive razprave udeležencev o vzrokih ne-udeležbe na predavanjih in

taktično-orientacijski pohod. Predavanja so po mnenju nekaterih razpravljalcev dostikrat nezanimiva in dolgočasna, izkušnje iz prejšnjih let pa kažejo, da so bili predavatelji dostikrat premalo pripravljeni. Tudi teme predavanj so bile nemalokrat zapoznele, saj so sredstva javnega obveščanja redno prehitela predavatelje, tako da le-ti niso imeli kaj novega za povedati.

Kako naprej? Nekateri podpirajo predlog, da bi s strožimi zakonskimi sankcijami spodbudili rezervne vojaške starešine pri izpolnjevanju njihovih obveznosti in disciplini, večina razpravljalcev paje mnenja, da je problem udeležbe treba reševati s spodbujanjem lastne morale, zavesti in odgovornosti do organizacije, katere član je.

Pri usposabljanju rezervnih vojaških starešin se obetajo novosti, ki bodo vsekakor zanimivejše in pestrejšje, kar bo gotovo učinkovalo pri udeležbi: »Krajevna skupnost na začasnem zasedenem ozemlju« (vaje), predavanja o sodobnem orožju drugih držav in filmi na to temo, terorizem in podtalna dejavnost v sodobnem svetu. To je le del novosti, o katerih bomo prav gotovo še poročali. Primer KK RVS Bratov Babnik ni osamljen, je pa zadosten razlog za opomin, da bo morala tudi ZRVS iti v korak s časom!

Jože Čurin

Številne naloge za kranjske rezervne starešine

Člani predsedstva občinske konference zveze rezervnih vojaških starešin iz Kranja so se pred kratkim sešli na svoji 4. seji in sprejeli program izobraževanja za 1986/87, oblikovali predlog kandidatov za plakete, značke in priznanja.

Predsednik konference Miloš Bregar je ob predstavitvi programa usposabljanja poudaril, da je program izdelan na podlagi vloge in nalog, ki jih ima ZRVS v naši družbi in sistemu SLO in DS, sklepov s posvetovanja na ideološko – političnem in splošnem vojaškem usposabljanju RVS ter na podlagi dosedanje prakse in izkušenj pri usposabljanju RVS ter na podlagi dosedanje prakse in izkušenj pri usposabljanju RVS v SR Sloveniji. V program so dane pripombe, predlogi in stališča krajevnih konferenc.

Idejnopolitično izobraževanje je zasnovano na programu ZKJ in osnovah

marksizma. Usmerjeno je v razvijanje enotnih idejnopolitičnih nazorov za razvoj in krepitev socialistične samoupravne družbe, zasnove in doktrine SLO in DS, jugoslovanskega socialističnega samoupravnega patriotizma, bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti ter socialistične morale.

Splošno vojaško usposabljanje je proces pridobivanja in razvijanja znanja, veščin in navad, ki jih mora imeti vsak RVS, je zapisano v programu dela. V nadaljevanju tega poglavja pa so opredeljene konkretne naloge pri poglobljanju znanja o temeljnih protislovjih sodobnega sveta, žariščih vojnih nevarnosti, značaju morebitnih vojn in njihovih oblik ter mestu in vlogi vseh obrambnih subjektov SLO in DS.

Vojaško strokovno usposabljanje zajema urejanje prek praktičnih oblik usposabljanja za posamezne funkcionalne dolžnosti orga-

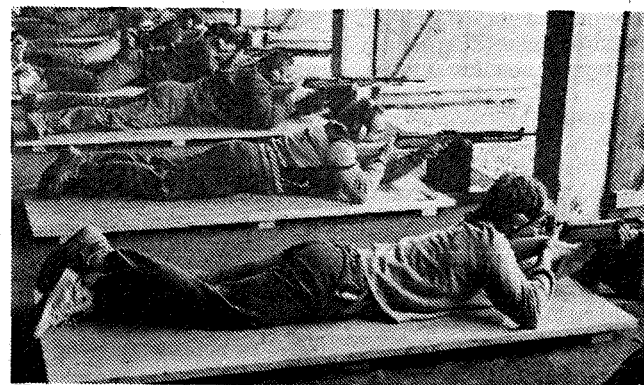
nov v poveljstvih in štabih OS v procesu odločanja, vodenja in poveljevanja enotam, pripravi in usposabljanju za izvajanje mobilizacije.

V program obrambnozaščitnega usposabljanja pa je potrebno vgraditi vsebine, ki bodo prispevale, da se RVS usposobijo za sodelovanje pri izdelavi ocene politično – varnostnih razmer ter za načrtovanje in izvajanje ustre-

nih ukrepov in aktivnosti družbene samozaščite v DPS, krajevnih skupnostih in združenem delu.

Programi krajevnih konferenc naj ne bi bili preobsežni, temveč kratki, realni in uresničljivi v slehernem okolju, so menili na predsedstvu občinske konference ZRVS Kranj.

Marko Čavlovič

Kranjski rezervni vojaški starešine med streljanjem s polavtomatsko puško na strelišču v Stružnem. (Foto: F. Perdan)

puško pa so bili najuspešnejši strelci iz KK ZRVS Ribno, Bohinjska Bistrica in Gorje. Za najboljše uvrstitve v odbojgarskem tekmovanju ob dnevu JLA so pokale prejele ekipe KK ZRVS Kropa, Lesce in Gorje.

Za najboljše spise ob lanskem dnevu JLA pa so knjižne nagrade dobili Sabina Berlec, Tadej Meglič, Jože Mlinarič, Marko Mar-

tinjak in Karmen Ambrožič.

Lani je v občini Radovljica napredovalo v višji čini triinsedemdeset nižjih in šestindvajset višjih starešin, članov ZRVS, hkrati pa so na srečanju izrekli pohvalo dvanajstim svojim članom, ki so bili stari šestdeset let in jim je s tem iztekla tudi dolžnost v ZRVS.

JR

Generacija, o kateri se bo še slišalo

Karate klub iz Ilirske Bistrice že od svoje ustanovitve namenja posebno skrb mlajšim kategorijam. Iz množične udeležbe so trenerji in uprava kluba lahko izločili najboljše. Tako je bilo tudi pred časom, ko so iz pionirskih vrst izločili trideset fantov in deklet, za katere skrbita trenerja Nevenka Cvijanović in Stojan Šestan. Generacija mladih karateistov je do zdaj na različnih tekmovanjih osvojila vrsto priznanj. Trenerja tudi zagotavljata, da se bo o njih še slišalo, saj so zelo nadarjeni za ta šport, ne manjka pa jim tudi volje do dela, kar je še posebna odlika teh fantov in deklet. Za svoje dosedanje rezultate so mladi karateisti prejeli tudi javno priznanje zveze za telesno kulturo.

P. Nikolič

Tovariška zahvala za delo

Na vsakoletnem tovariškem srečanju rezervnih in aktivnih vojaških starešin, ki je bilo v začetku meseca februarja v organizaciji OK ZRVS Radovljica, v Centru za obrambno usposabljanje v Poljčah, so najprej spregovorili o uspehih in težavah, s katerimi so se srečevali v krajevnih in občinski organizaciji Zveze rezervnih vojaških starešin v lanskem letu. Nato so podelili priznanja, pohvale ter nagrade in prebrali ukaže o napredovanju.

Sekretar OK ZRVS Janez Varl je uvodoma prebral pohvale desetih vojakov in strešin, ki so se lani najbolj izkazali na vajah in pohodih partizanske enote. Pohvale šestim starešinam in vojakom iz teritorialne obrambe je podelil poveljnik TO občine Radovljica.

Za uspešno delo v krajevnih konferencah ZRVS so občinska priznanja prejeli Marko Bizjak iz Radovljice, Janez Arh in Stane Oblak iz Bohinjske Bistrice ter Jakob Robič iz Gorij pri Bledu.

Pisna priznanja so prejeli tudi rezervni vojaški starešine, ki so se najbolj izkazali na strelskih tekmovanjih. Najuspešnejši v streljanju s pištolo so bili lani: Boris Kozinc, Janez Hanžič, Janez Kozelj, Jože Poljanec in Rado Zupan. S puško pa so bili najboljši Jože Dežman, Stane Biček, Gabrijel Pesjak, Drago Rozman in Branko Hribar. Moštveno pa so bili v streljanju s pištolo najuspešnejši člani KO ZRVS Bohinjska Bistrica, pred Lancovim in drugim moštvom Radovljice. V streljanju s

Maistrovi borci v Gorenjskem odredu

Februarja letos mineva 44 let, kar so se vodu Poljanske čete Gorenjskega odreda v Žirovskem vrhu prostovoljno pridružili trije Maistrovi borci, in sicer:

Franc Primožič-Niko, rojen 18. aprila 1900 v Novi vasi 29 pri Žireh, tam tudi nazadnje stanujoč, računovodja in knjigovodja čevljarke zadruga v Žireh, ki je padel kot operativni oficir štaba Triglavске divizije 18. novembra 1943 v zasledu Robidniško brdo, Novaki nad Cerknim;

Lojze Gostiša-Pilot, rojen 15. junija 1898 v Žireh, nazadnje stanujoč v Stari vasi 18 pri Žireh, posestnik in gostilničar, umrl 2. avgusta 1956 in

Ignac Naglič-Pero, rojen 10. julija 1898 v Žireh, nazadnje stanujoč v Stari vasi

89, posestnik in čevljarški mojster, član čevljarške čizmarske zadruga v Žireh, umrl 10. avgusta 1963.

Ob prihodu imenovanih v četo je zavladalo med borci veliko navdušenje in veselje, da so se četi priključili starejši preizkušeni mošče. Tedaj so bili v četi večinoma le novinci in le redki so bili starejši kot dvaindvajset let. Ko so prišli v četo, so povedali, da so jim Nemci poslali pozivnice, naj se kot rezervisti javijo v žandarskih postojankah. Kot aktivni podporniki in pristaši Osvobodilne fronte so odšli v partizane, ker jim čast Maistrovih borcev ni dovoljevala, da bi se udejstvovali okupatorju. S to svojo odločitvijo so prepuščali svoje družine in premoženje terorju okupatorja, ki je takrat neusmiljeno

izseljeval in ropal premoženje pripadnikov narodnoosvobodilnega gibanja. Iz tistega časa mi je posebno ostalo v spominu pripovedovanje Lojzeta Gostiše, kako sta se z mojim očetom Tomažem (tudi aktivistom NOG) borila leta 1918 kot Maistrova borca v Malgajevi četi na Koroškem.

Imenovani so se kot partizani med vojno s svojim delom izredno uveljavili. Franc Primožič-Niko je od pomladi 1943 delal v administraciji pokrajinske ciklostilne tehnike komiteja KPS za Gorenjsko. Tehnika je imela tedaj sedež v zemljanki v gozdu hudourniške grape nad Žabjo vasjo v Poljanski dolini. V tej tehniki je Primožič marljivo pisal matrice za ciklostilni stroj, na katerem so v tistem času izdali prvi in drugi del knjige zgodovine VKP/b (Zgodovina Vsevezne komunistične partije boljševikov) v petstotih izvodih.

Ko je v mesecu oktobru 1943 Triglavska divizija

Franc Primožič-Niko, fotografiran pred vojno

Lojze Gostiša-Pilot, fotografiran pred vojno

Ignac Naglič-Pero, fotografiran pred vojno

pregnala Nemce iz zgornjega dela Poljanske doline in končno 23. oktobra 1943 tudi iz Žirov, se je Primožič vrnil v Žiri. Kot rezervni poročnik je bil vključen v štab Triglavске divizije, kjer je vodil administracijo. V novembrski nemški ofenzivi leta 1943 se je s štabom umikal proti Blegošu. Med umikom so jih Nemci obstreljevali z metalcami in ena od njih je

težko ranila Primožiča v nogo. Ranjenega so Nemci zajeli in ustrelili v Robidniškem brdu.

Lojze Gostiša-Pilot je okrobra 1943 prevzel kuhinjo v pokrajinskem komiteju za Gorenjsko. Za delo in varnost kuhinje je skrbel vse do osvoboditve.

Ignac Naglič-Pero pa je vse do konca vojne deloval kot čevljarški mojster v brigadni enotah Devetega

korpusa na Primorskem.

V tem sestavku sem napisal le del njihovega delovanja v narodnoosvobodilni vojni. Bili so ugledni mošče Žirov, nekdanji aktivni člani Sokola, Maistrovi borci in pogumni partizani, od katerih je Primožič v tem boju za domovino žrtvoval tudi svoje življenje. Sestavek sem napisal po dokumentih v arhivih.

Janko Mrovlje

Partizanski borci, ki so v letu 1943 delali v ciklostilni tehniki pokrajinskega komiteja KPS za Gorenjsko. Z leve: Božo Fegic-Čika, Franc Primožič-Niko, Edo Bregar-Don in Egon Remec-Borut. Fotografirano septembra 1943 v neposredni bližini tehnike.

Mulovodci – sovražnikove tarče

Kdo so bili partizanski mulovodci, v redkih primerih tudi konjevodci? Mule smo dobili od prve in zadnje le od sovražnika, saj je v vsakem boju bilo najlažje priti do mule in njene tovora. Spominjam se boja Gubčeve brigade na Hrvaškem, kjer smo se s hrvaškimi partizani postavili v bran kar dvema divizijama Italijanov. V tem boju je obležalo najmanj 50 mul, le malo je ostalo živih. Za vse te zaplenjene mule pa so bili potrebni partizani – mulovodci. Za le-te so

se proglasili tisti, ki so te živali potrebovali na domačijah, vendar vodilni navadno tega niso dovolili. Določili pa so največkrat tiste, ki so fizično bili najmanj sposobni za prve bojne vrste; s tem pa ne mislim oporekati njihovemu pogumu.

Spominjam se italijanske ofenzive leta 1942, ko se je naša 2. četa 1. bataljona ZDO umikala pred to ofenzivo pri Globodolu pod Frato. Tam smo morali pustiti mule, s kotlom in proviantom vred, priveza-

ne k drevesom. S tem smo se lahko neopazno izognili boju. Ena od treh kolon, ki je šla v strelcih, je naletela na ti dve mule, ki sta rigali tako, da je sovražnikova pozornost popustila in smo se lažje prebili mi. Takrat sem nehote pogledal oba mulovodca, ki sta imela v očeh in na licih solze.

Nekoč smo bredli Krko. Ne vem, kaj bi bilo z mano, če me ne bi rešila mula. Voda je bila visoka, plavati pa nisem znal, zato sem kar prijel mulo za rep; en, dva, tri in sva bila na drugem

bregru, pomagal pa nama je mulovodec.

Menim, da so bili mulovodci, resda za enoto fizično delno sposobni, v resnici pogumni, ko so v roke vzeli vrvi svojih mul. Verjetno se vsak borec spominja, kako težko je bilo enoti, če ni bilo tovrstnih konj ali mul. Na pohodih smo morali sami nositi težka bremena (minometalce, težke mitraljeze, proviant, nerodne kotle). Zato še danes cenim njihovo vzdržljivost in pogum.

Srečko Grašič

Vinko Trinkaus

Pesem

(nadaljevanje)

»Neumnosti! Za mlada leta še razumem. Zdaj pa si star kozel, moral bi biti pametnejši. Pa se še zmerom ovešaš s trakovi in pločevino. Povrh vsega je to – nemško!« je zatulil Milče.

»Medaljo pač dobiš v vojski. Za korajžo. Nisem kriv, da sem služil v nemški vojski. Kaj češ – vojska je vojska. Vojak naj ne bo prdec, v katerikoli vojski že služi,« se je branil oče. »Korajžo cenim.«

Milče je posmehljivo, zgražajoče kimal očetu. Ko se je stari v slutnji, da bo Milče očitek še stopnjeval, zgrbil, ga je žena ostro ošinila s pogledom. Očitno si je že opomogla od presenečenja, pa je hotela spet poseči v pogovor. Milče si je v togoti slačil suknjič, nato še srajco. Zaobrnil je hrbet očetu, nato še materi.

»Take medalje dobiš, če poješ slovensko,« je togotno zaškrtil Milče. Prvič ga je stisnilo do solz. »Tako nagrajujem Nemci!« Mamo so polile talce. Še zmerom me ima za otroka, se je razkrilo Milčku. Najbrž še zmerom misli, da me lahko tepe samo ona, nihče drug. Spomnil se je, kako je ženski v koloniji izpulila šop las, ko ga je prav majhnega udarila. Sklofutala je tudi dva moška, ki sta ga našeškala, ker je pretepal njuna sinova.

»Milče, kaj te je popadlo, da si pel tudi vpričo policista?« je med hlipanjem vprašala mama. »Si ga nalašč izzival?«

»Mi smo peli. Ko je vstopil policist, nisem hotel prenehati. Ne smem peti? Kmalu ne bom smel govoriti po domače, v gozd je že tako bolje, da ne zahajaš. Ne smeš povedati, kaj te grize. Garaš za ničvreden denar, slabo hrano. Z obleko in čevlji te kar oni oskrbujejo. Sirotno. Z nekakšnim blagom, kot bi ga delali iz kopriv. Ni slanina, le prekleta margarina; pocast kruh, ki se lepi v ustih; milo praska, kot bi ga pacali iz ilovice. Za

posrane marke ne moreš ničesar kupiti. Po tvojem – hodi v jamo, garaj, stradaj in drži gobec. Zakaj si me pa naučila slovensko? Pesmi sem se naučil od tebe! Zdaj pa naj požrem jezik, če stopi v gostilno krofost Tirolec?«

Mama je tiho, presunjeno jokala. Stari je zbežal gledal Milčeta, potem si je začel togotno odpenjati medalje.

»Arniko imam namočeno v žganje. Naj ti premažem rane?« je vprašala mama.

Spomin na pekočo bolečino je Milčeka zmrazil. Vendar pred mamo in očetom ni bil pripravljen, da bi priznal slabost.

»Nemaži, če misliš, da bo pomagalo,« je obotavljivo rekel.

Sprva je celo nekoliko hladilo, potem pa je strašno zapeklo. Milček ni kriknul, ampak je pihal, kot bi imel vroč krompir v ustih. Ko je mama premazala hrbet do pasu, je v zadregi zakašljala. Milče si je odpel hlače, nekoliko popustil spodnje hlače, da je lahko mama premazal tudi hlebece.

»Kurbe nemške, kako pretepajo nedolžne ljudi,« je togotna zasikala mama. »Tudi oni morajo biti tepeni.«

»Zastokal pa nisi?« je zanimalo očeta.

»Ko so hoteli, da bi zapel neko tirolsko pesem, sem požrl jezik. Sam sem letel na klop. Bijte, sem si mislil. Pisnem pa ne, tudi če me boste odri.«

»Še tega bi se manjkalo, da bi cvilil,« se je zgrozila mama.

Ni se ovedla, da se je prvič odkrito postavila na njegovo stran. Saj tam je bila zmerom, le priznati ni hotela. Policisti pa so jo prizadeli na bolečem mestu. Branila bi sina do zadnje kaplje krvi. In še pomembno mamino načelo so poteptali: »Kdor ti ne reže kruha, te ne sme udariti?« Policisti pa so zgrešili oboje.

Milče bi lahko mirno prisegal: Nemci bodo morali napraviti nekaj izjemnega, da jim bo mama odpustila. Ni bila take vrste. Raje je udarila.

Šele na postelji je Milče spoznaval, kako so ga pretepli. Tudi na bok ni upal leči. S široko razprtimi rokami in nogami je ležal na trebuhu in preklinjal policiste, kot je preklinjal v jami, kadar se je delo hudo

zataknilo. Ko se je proti jutru zbudil, ni mogel več zaspiti.

Že dolga leta, od zadnje bolezni, ni bila mama z njim tako nežna. To jutro ni vedela, s čim bi mu postregla.

Milček je dolgo preudarjal, ali naj se obleče v delovno obleko in se ne kaže v rudniški kopalnici. Doslej je vse, kar se mu je zdelo neprijetno, skrival. V pretepu je skupil tudi nekaj prask in eno samo modrico. In šo to po pomoti, ker je pijani udaril njega, namesto drugega, ki ga je zgrešil. Zmerom ga je znak udarca huje bolel kot sam udarec.

Prasci, če že mlatite za takšno malenkost, zakaj ne bi tega tudi drugi videli, si je rekel Milček. Mama, ki je najbrž uganila njegove misli, ga je napeta opazovala. Ničesar ni rekla, ko si je Milče oblačil boljši suknjič.

Pred kopalnico so ga knapje sprejeli s posmehom in zbadljivkami. Vse so veljale petju, zaslišanju. Nekaj opazk je bilo tako duhovitih, da je še Milčeka posilil smeh. Moral je stiskati zobe, da ni zastokal, ko se je slačil. Nalašč je precej dolgo stal v kopalnici in se zaobračal. Slišal je šepetanje, mrmanje in tihe govore.

Proti njemu je prihajal kopač Grebenc, blockführer in Scharführer pri vermanih. Očitajoče ga je prebadal z jezljivim pogledom.

»Zakaj se razkazuješ, prismode. Bi rad še kam drugam?« mu je zagrozil Grebenc.

»Kaj svetuješ? Naj si oderem kožo ali ostanem doma? Če je tole dovolj za bolniško, kar povej. Rade volje bom doma. Ti kar povej,« se je sprenevedal Milče.

Nekaj bližnjih knapov, ki je slišalo njegov odgovor, se je zasmejal.

»Dokler ne bo to izginilo, se preoblači doma,« je z rezkim glasom trdo ukazal Grebenc. »Drugače bom prijavil, da se norčuješ in izzivaš!«

Milček se ni zmenil za Grebenc. Počasi se je oblačil v delovno obleko. Vse slabše, se je grizel. Tako daleč smo prišli, da mi lahko že Grebenc ukazuje, a ga ne smem mahneti, ker bo zaobrnil, da sem mahnil Nemca.

V čakalnici, ne pred rovom, ko so pokadi-

li zadnjo cigareto, ne spotoma do odkopa, Milček ni slišal pikre besede. Njegov pretepeni hrbet je v hipu streznil knape. Razumeli so, da gre za zelo resne stvari. Pri glavnem izogibalšču ga je počakal Blaž. V zadregi je prestopal med tiri.

»Milček, ne zameri, če je bilo kaj narobe. Zame veš, veseljak sem in zajec. Ne morem zdržati tega kot ti. Ne zameri, Milček.«

Milček je neodločno skomignil z rameni. Res ni vedel, kaj bi rekel. Zameril je, hudo. Posebej Blažev pogled, ki je izdal, kdo je bil glavni pri petju. Ampak če je Blaž res tako prestrašen, kot odkrito prizna, saj ne more preko tega.

»Lepo ni bilo, to veš,« je le odkrito počital Milček. »Drugič, če moreš, se le malo zberi. Seveda, če želiš, da bom še kdaj spregovoril s tabo prijazno besedo. S presranim človekom ne govorim rad.«

Ko sta se nad jaškom s kopačem Cenkom ohlajala in pripravljala, da odideta na odkop, je Milček pripovedoval, kako je bilo v gostilni, na policiji, v kleti. Grabila ga je razposajenost, pa je o vsem govoril, kot bi bila zabava. To je resnobra Cenka pogrelo.

»Govoriš, kot bi bil na veselici,« se je začudil.

»Moja mama pravi: slabo čimprej pozabi!«

»Ali ti lahko pozabiš? Tudi če te premlati jo kot kujavo živino,« se je še močneje začudil Cenko. Kolobaril je z očmi, se pačil, kot bi ga nalašč izzival, da bo povedal, kaj v resnici misli.

»Velikokrat se mi je že primerilo, da sem hotel pozabiti. Ni ratalo. Bojim se, da tudi tokrat ne bo drugače,« se je rahlo posmešnil Milček.

Cenko se je napel in čakal, da bo še kaj povedal. Milčku pa je bilo čekanja dovolj. Danes bo težko nakladal. Zato se morata prej odpraviti na odkop.

Dobri dve uri nista spregovorila. Cenko, ki je bil na trenutke siten dedec, zamerljiv in piker, je hodil okrog njega, kot bi bil hudo bolan.

(se bo nadaljevalo)

Ivan Jan

Decembrska vstaja na Gorenjskem

(Nadaljevanje iz prejšnje številke, kjer je tekla pripoved o ujetem cariniku Martinu, ki je partizane prosil, naj ga pustijo živeti, in so ga, kljub Gregorčičevemu nasprotovanju, tudi res sprejeli medse, čeprav...)

A žal se je pokazalo, kako prav je imel komandant Gregorčič. Med umikom iz Dražgoš je ta Martin, ki se je med streljanjem zakopal v kup krompirja, izkoristil zmedo – in izginil. Ni znano, kako je hodil, a kmalu se je znašel v Kranju. To pa je znano tudi iz zaslisanja aretiranega bataljonskega medicince Janeza Konška, ki je bil doma v znameniti gostilni na Trojanah. Konšek je v Dražgošah in potem na težavnem pohodu prek Jelovice na Pokljuke in nazaj, ko je zmrzovala tudi obleka, zlasti v noge tako ozebel, da je bil nujno potreben zdravljenja. S komandirjevim dovoljenjem je šel v Kranj, od tam vzpostavil zvezo z domačimi in tako je bilo

dogovorjeno, da 4. februarja 1942 pride ponj v Kranj njegov brat z avtom. Brat se je res pripeljal, ko naj bi se vkrca v vozilo, ga je gestapo sredi Kranja aretiral. Nanj pa je pokazal prav ta Martin, ki se je pisal Michelin. Janeza Konška so nacisti ustrelili med talci čez dobra dva meseca, in sicer 19. aprila 1942. Toda – pred tem je moral prestajati strahotne muke. Ubit je bil, ko je komaj dobro dopolnil 22 let.

A ta Martin ni zagrešil le tega greha. Policiste in gestapovce je vodil tudi po raznih krajih in kmetijah, kjer se je Cankarjev bataljon zadrževal v tistem slabem mesecu (od 16. decembra 1941, do 12. januarja 1942), kolikor

časa je bil v njem. Zato je včasih prišlo do nenadnih aretacij partizanskih sodelavcev, ne da bi tedaj mogli ugotoviti, kdo jih je izdal. A bilo je tudi slišati, da je 8. februarja, ko sta bila ubita komandir Jaka Bernard in njegov soborec Tone Demšar, vodil policiste tudi v Stirpnik v Selško dolino, čeprav ju je izdal domač človek. A Martin je hodil tam s Cankarjevci, ki so iz Poljanske doline odhajali proti Dražgošam, in so ga policisti po vsej verjetnosti izbrali za vodnika. Kakšna ironija usode, če je to res! Kajti prav komandir Jaka Bernard, ki je običajno gradil predvsem na tisto, kar je v človeku dobrega, se je najbolj zavzemal za življene tega Martina! V vojnah ima humanizem čudne obraze in svojo logiko, zato sem se tudi malo dlje pomudil ob tem primeru.

Zato pa bom nadaljnje akcije CB v Poljanski dolini po 16. decembru samo na kratko omenil, dasiravno so bila to velika dejanja. Taka, da je tod premalo prostora zanje. Naj omenim še, kako so o

akciji Cankarjevega bataljona na Črni vrh zabeležili okupatorjevi poveljniki. Takole pravijo:

»16. 12. ob 21.30 je 30 obo-roženih banditov napadlo gostilno Košir na Črnem vrhu. S seboj so odveli 3 carinike.«

Poročilo komandanta orožniškega za Gorenjsko pa nekaj kasneje pravi v prvem delu enako kot pravkar navedeno, nato pa:

»... Ranili so dva carinika, tretjega pa odvedli s seboj (prva dva sta padla, tretji je bil Martin – op. I. J.). Poleg tega so oplenili Koširjevo trgovino.«

V naslednjih dneh je Cankarjev bataljon skupaj z novinci vse od 18. do 21. decembra deloval po dolini vse od Gabrke do Fužin. Vpadli so v Poljane, zaplenili tudi 10 orožniških uniform, požigali in uničevali mostove prek Sore, pridobivali orožje, obleke, odeje, hrano, obleke – in mobilizirali. Vsa Poljanska dolina se je znašla v uporniškem ognju.

Poseben podvig je bilo reševanje aretiranih iz škofje-loških zaporov, kar so izvedli

s sodelovanjem najpredanejših mladinskih aktivistov. Zaplemba orožniških uniform v orožniški postaji v Poljanah, kar je izvršil Bičkov vod, je omogočila, da so trije drzni borci: France Štular, Jaka Božnar in Lojze Pečnik, ki jih je vodil, na živren način vpadli v škofje-loške zapore. Vendar sta se iz nekkih čudnih razlogov rešila le Jože Kavčič in njegov mlajši brat France.

Kmalu za tem je bila s podpisom samega generala Rösenerja po vsej Gorenjski v obliki velikih plakatov razširjena TIRALICA, ki je za Alojzija Pečnika, rojenega leta 1900 v Ljubnem, za »živoga ali mrtvega« ponujala 20.000 RM. To je bila največja vsota, ki so jo nacisti razpisali za kakšnim partizanom.

Medtem pa so mobilizacijske skupine Cankarjevega bataljona in prvotne Poljanske čete po vsej dolini zbirale domače prostovoljce, ki jih je zajel uporniški plaz. Številka se je povzpela na več kot 300 ljudi, saj so zaradi propagandnih gesel menili, da bodo tod z Nemci opra-

vili v nekaj dneh. Največ jih je prišlo 22. decembra: čez 200! Okupatorjeva poročila vse akcije potrjujejo.

Naj ta del zapisa končam z besedami udeleženca teh dogajanj in poznejšega znanega partizanskega organizatorja Toneta Peternela-Igorja (njegov brat Janez je bil eden najznamenitejših slovenskih kolesarjev pred vojno, ki je bil tudi med uporniki in je 1943. leta padel), ki je o vstaji in drugih dogodkih zbral največ podatkov. Tako le pravi med drugim:

»... to, da je mobilizacija tako uspela, je predvsem odraz in posledica dolgotrajnega in vztrajnega delovanja organizatorjev OF po vaseh. Le na tej podlagi se je stanje na terenu... zboljševalo iz dneva v dan in skladno s tem je naraščala pripravljenost prebivalstva za sodelovanje z OF in v splošni oboroženi vstaji... Jeseni 1941 smo uspeli mrežo (OF) razširiti skoraj v vsako vas in naselje, kar predvsem velja za območje tedanjih občin Poljane, Javorje in Oselica...« (Loški razgledi 1983).

Silvo Grgič-Šimen

Napad Cankarjeve na žužemberško Zafaro

Čakanje na začetek topniške podpore

Čeprav smo znali Njegošev misel Boja ne bije svetlo orožje, ampak junaško srce, smo napeto poslušali, kdaj bo prvič v nocojšnjem napadu zagrmel partizanski top.

Res smo strele prvega partizanskega topa tedaj na slovenskem ozemlju slišali že skoraj pred pol leta, ko smo v noči 18. februarja napadli belogardiste v samostanu Pleterje. No, to v resnici ni bil top slovenskih partizanov, ampak gorski top kalibra 75 mm, ki ga je imela 13. hrvaška proletarska brigada, ki je tisto noč neuspešno napadala fašistično-belogardistično postojanko Dolenja Brezovica, le dobra 2 kilometra od samostana Pleterje. Hrvaški partizani so imeli tedaj premalo granat in še te niso bile ustrezne.

Drugič je bil ta top dodan kot podpora v napadu Cankarjeve 1. maja letos na belogardistično postojanko Šentrupert. Tudi tedaj je imel zelo malo granat. Slabše pa je bilo, ko je imela njegova posadka redko bojno smolo: italijanska mina je padla na top, ga poškodovala in ubila tri člane posadke, sedem partizanov pa je bilo tedaj še lažje in težje ranjenih. Vse-mu je bila kriva neizkušnost, saj je bil položaj topa belogardistični posadki pred

nosom. Njegov položaj jim ni bilo težko sporočiti italijanskim minometalcem v sosednji postojanki Rakovnik, ki so s topom in njegovo posadko kar hitro obračunali.

To pot, ko gre za to, da uničimo to zafarsko osje gnezdo, smo prepričani, da bo drugače.

Sedaj imamo slovenski partizani končno svoje topove. Iz Like, kjer so jih za nas spustili zavezniki, smo dobili 4 protitankovske tope kalibra 47 mm, tako da je dobila vsaka od brigad po enega, poleg tega pa še en poljski top kalibra 75 mm in en gorski top, ki so nam ju odstopili hrvaški partizani. Gorski top sicer ni bil uporaben za streljanje.

Naj bo tako ali drugače, danes ponoči bomo slišali streljati dvoje topov: enega pod nami v trgu, ko bo podpiral boj Gubčeve, drugega pa tukaj, na Zafari, torej tistega, ki je dodan naši Cankarjevi brigadi.

Tudi sosed iz moje Dravske ulice Franci Dovjakov, ki je član ene od topovskih posadk, mi je pred napadom pripovedoval, da je granat dovolj in da torej ne gremo več nad medveda (to je nad fašiste in belčke) s šilom, ampak z ostrimi topovskimi granatami.

Na žalost so nas tudi to pot topovi pustili na cedilu. Ven-

dar se tega v začetku še nisimo zavedali. Kot sem že omenil, je to pot na ognjenem položaju nasproti zafarske trdnjave le en protitankovski topič. Drugi tolče po trgu, saj so v Žužemberku Italijani in beli v treh utrjenih hišah. S tem pomaga Gubčevim borcem.

Top, dodeljen naši Cankarjevi brigadi, je končno začel streljati, saj se je morala posadka skupaj s topom poprej vkopati, saj bi bila na čistini hitro plen italijanskih minometalcev.

Ob streljanju topa smo naenkrat dobili čisto drugačen občutek kot doslej. Čeprav smo neprestano izpostavljene obstreljevanju zlasti italijanskih lahkih in težkih minometov, smo vendar skoraj popolnoma prepričani, da bo sedaj belčkom in Lahom v Zafari odklenkalo.

Najrajše bi skakali od veselja pri vsakem topovskem strelu, ki jih je bilo jasno slišati. Vendar smo se zavedali, da je za sedaj varneje, če veselje prihranimo za kasnejši čas. Zato smo le pazljivo spremljali bliskovito pot topičevih granat. V resnici se je vse topovsko streljanje zivalo v eno samo bobnenje. Od tedaj, ko merilec top sproži, do zadetka izstrelka v cilj, mine le nekaj desetink sekunde. Topničarji so nam povedali, da je poprečna za-

četna hitrost topovskega izstrelka tega topa kar okoli 800 metrov na sekundo. Danes je streljal na cilje, ki niso dalj kot 300 do 400 metrov.

Počasi se naše začetno navdušenje umirja. Vse bolj se gledamo med seboj in končno ugotovimo, da naši preljudi topničarji sicer merijo na zafarske bunkerje,

topniškega obstreljevanja zafarske trdnjave večji, kot je bil. Vidimo in še bolj slišimo, da njegovi izstrelki tudi dobro zadevajo. Tisti, ki so že služili vojsko, so nam razlagali, da je v takih pogojih nemogoče že na prvem streljanju kar takoj uspešno izvajati nočno neposredno streljanje. To je še toliko tež-

vendar jih večkrat ne zade-nejo. Topovske granate za to letijo mimo ali tik nad Zafaro in nato čez ali poleg spodaj ležečega trga na drugo stran Krke. Padajo torej tam okoli cerkve svetega Roka. Tega sicer ne vidimo, vendar predvidevamo po odmevih eksplozij nekaterih granat, ki so dokaj oddaljena od nas. Nekaterne granate pa padajo še bolj desno na pobočje hriba nad Stransko vasjo.

Seveda pa tako streljanje ni nič čudnega. Bolj bi bilo čudno, če bi v takem položaju in moznosti, kot jih imajo naši topničarji, bil uspeh

je, ker topničarji še ne morejo biti dovolj seznanjeni z bojnimi lastnostmi topa in posebnostmi nočnega neposrednega streljanja, ki se izvaja po močno utrjenih postojankah.

Kmalu izvemo še eno novico: v zalogi granat, ki so nam jo poslali zavezniki, topničarji nimajo ravno tistih, ki bi jih tukaj pri obstreljevanju zafarskih bunkerjev tako nujno potrebovali. Namesto rušilnih granat, ki bi tukaj še kako ustrezale, imajo le prebojne granate, ki bi bile dobre za boj s tanki, zafarske bunkerje pa lahko le navrtajo, ne pa razrušijo. Ugibanja

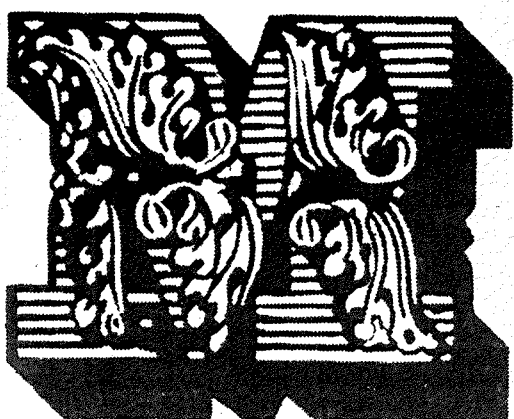
so šla tudi tako daleč, da smo prepričani, da so nam zavezniki pač poslali stare topove, ki so svoje dali že v Severni Afriki. Slišati je bilo, da so skozi to topovsko cev izstrelili pač že toliko granat, da je njegova cev precej dotrajana.

Na račun topničarjev med starimi borci slišim tudi tisto: kdor predolgo meri, ne zadene zveri. Vendar smo se vsi skupaj po tihem strinjali, da podarjenemu konju (ozioroma topu), ne kaže gledati zobe!

Nenazadnje pa bi precejšen del krivice za ne ravno odlično obstreljevanje Zafare lahko pripisali tudi dejstvu, da je bil navzoč pomemben del političnega vodstva in glavnega štaba, ki so od nas in topov vsi pričakovali precej več. Tega so se, vendar šele drugega dne napada zjutraj, zavedli tudi ti voditelji, ki so odšli in omogočili poveljstvu dolenske operativne zone, da se je lahko docela posvetilo poveljevanju napada.

Vendar smo vsi skupaj, od borcev Cankarjeve do najvišjih voditeljev, bili razočarani nad »neučinkovitostjo« poslanih nam topov. V resnici pa sta oba protioklepna topiča odigrala veliko vlogo pri tem napadu. Kljub temu, da s streljanjem ne gre vse tako, kot smo poprej pričakovali, sta nam oba topiča s svojim streljanjem bila v veliko moralno oporo in sta prav gotovo precej prispevala k demoralizaciji žužemberške in zafarske fašistično-belogardistične posadke.

(se bo nadaljevalo)

TOVARNA POGREBNE OPREME

MENINA

61240 KAMNIK
ŠMARCA 32/Btelefon: h. c. 831-607, 831-610 • komerciala: 831-027
• telegram: menina Kamnik • tek. rač. 50140-601- 32127

Prvič med partizani

V drugi polovici 1941. leta so se precej potrudili pri organiziranju in širjenju organizacije OF tudi na območju Velikih Lašč. Organiziran odpor nepovabljenemu italijanskemu okupatorju je bilo čutiti povsod, kjer je bilo le mogoče. Pri tem so se posebej izkazali organizirani člani KPJ in skojevci.

V decembru 1941. leta pa je bila organizacija odpora na območju Velikih Lašč močno prizadeta. Aretirano je bilo celotno takratno vodstvo OF. V italijanskih zaporih je bilo okrog 40 organizatorjev, sodelavcev in simpatizerjev OF iz Velikih Lašč in okolice. Mnogi od njih so bili na sodnih procesih pred italijanskim vojaškim sodiščem v Ljubljani obsojeni na dolgaletne zaporne kazni. Iz zaporov so se vrnil šele po kapitulaciji Italije. Tako je organizacija OF v Velikih Laščah ostala brez vodstva, katero se je v naslednjem obdobju s težavo opomoglo z ljudmi, ki so se takrat izognili aretaciji. Že obstoječe posamezne vaške organizacije OF so bile zato povezane v organizacijo OF na širšem območju Roba, kjer so v njegovem zaledju (na Mokrcu) že taborile in delovale partizanske enote. Prav na Mokrcu, v lepi gozdarsko-lovski vili turjaške graščine, imenovane Logarnica, sem se nekako proti koncu februarja 1942. leta prvič znašel med partizani. Točnih datumov se ne spominjam. S tem zapisom želim neke dogodke, ki sem jih doživel pred približno petinštiridesetimi leti, vsaj delno rešiti pred pozabo.

Neke nedelje v mesecu januarju 1942. leta sem se udeležil sestanka OF v gostilni Marolt v Robu. Na sestanku je bilo kakšnih 10 ali 15 tovarišev terencev-ilegalcev in domačinov iz okolice. Jaz sem zastopal organizacijo OF iz Dvorske vasi. Na sestanku se je največ govorilo o preskrbi partizanov na območju Mokrcu, saj je bilo takrat, prve vojne zime, preskrbovanje zelo težavno. Govorili smo o obveščevalnem delu na terenu, o vaški zaščiti ter o zbiranju vojaškega in drugega materiala. Poudarjena je bila zlasti potreba boljšega organiziranja vaške zaščite. Sklenili smo, da bodo pri partizanski enoti (Zidanškov polbataljon) na Mokrcu krajši tečaji za tovariše s terena. Na njih naj bi obravnavali vse tisto, kar je bilo za razmah NOG nujno.

Naslednji sestanek smo imeli meseca februarja v Zapotoku. Takrat sem se tudi prvič srečal s partizani. V vas sta prišla dva partizana, vsa zasnežena in dobro oborožena. Name sta napravila vtis, ki se ga vedno spominjam. In kdo sta bila ta dva partizana? Komandant Stjenka in komisar Ante iz enote, ki je taborila na Mokrcu. Bil sem zelo navdušen, saj sem tokrat prvič srečal oborožene partizane z rdečo zvezdo na kapah. Govorila sta o našem boju in o drugih stvareh, vendar se vsega pogovora ne spominjam.

Takrat smo se dogovorili, da bodo pri partizanski enoti organizirani omenjeni tečaji. Določen sem bil za prvi tečaj z nalogo, da pridem naslednjo soboto v vas Zapotok, z nekaj tovariši s terena. Javka je bila v šoli.

Ko sem se vrnil v Dvorsko vas, sem bil pred težavno nalogo: kako zbrati v vasi skupino, ki bi že v soboto odšla z menoj na Mokrc. Fantje iz vasi niso bili kaj preveč navdušeni za odhod v gozd v tako hudi zimi. Nalogo sem pa moral izvršiti, saj je to bila moja skojevška dolžnost. Na pomoč mi je priskočil starejši brat Jože, ki je obljubil, da bo poskušal zbrati nekaj zanesljivih tovarišev v Ribnici. Dogovorjenega dne so res prišli v Dvorsko vas iz Ribnice trije tovariši in to: Vinko, Jože in še en tovariš (morda Mermolja?). Zadržali so se v vaški gostilni, dokler se jim nisem pridružil še jaz. S seboj smo imeli nahrbtnike napolnjene s hrano za nekaj dni in še približek za tovariše partizane. Naš odhod, ki naj bi bil skrit, je v vasi pov-

zročil mešane občutke. Nekaj mlajši simpatizerji so bili navdušeni nad našim odhodom, drugi, starejši, so nas svarili, tretji, takrat še naši prikriti nasprotniki, pa so si vse to dobro zapomnili in s pridom uporabljali kasneje v boju proti NOG.

Avtor ob koncu vojne – v diviziji KNOJa (v Skopju)

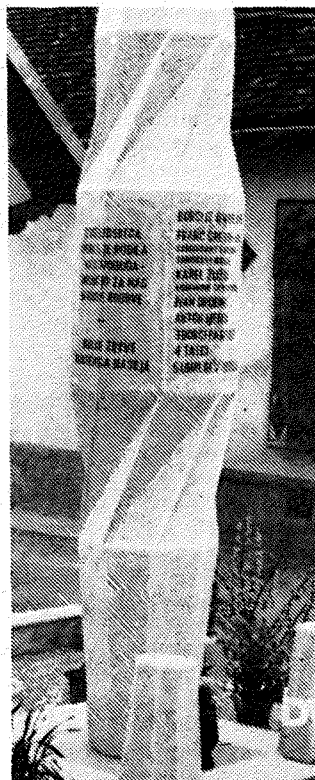
Na pot do partizanskega taborišča na Mokrcu, dolgo kakšnih 30 km, smo se podali kmalu po kosilu. Pot nas je vodila iz Dvorske vasi skozi Malo Slevico, Kot, Polzevo, Knej, mimo Dolščakov pri Robu, skozi Osredok v Zapotok. Zaradi obilice snega in zmrzali je bilo potovanje zelo naporno. Največji del poti je bila samo shojena gaz. Nekaj nevarnosti je predstavljalo srečanje z italijansko vojaško patroljo na cesti od Dvorske vasi do Male Slevice ter na območju vasi Knej. Sicer pa so Italijani takrat zaradi strahu pred ilegali in partizani bolj porredko zapuščali garnizijsko naselje. V Zapotoku smo se oglasili na dogovorjeni javki. Tamkajšnji učitelj nas je sprejel v topli kuhinji. Pogostil nas je z domačim žganjem in čajem. Bil je zelo prijazen. Pozneje je bilo slišati neke stvari o njegovi drugačni vlogi. Padel je v julijski ofenzivi istega leta.

Ko smo se nekoliko oddaljili od dolge in naporne poti, nas je vodič odpeljal do Planinskega doma pod Kureščkom. Tam nas je sprejel prijazen oskrbnik. Pokazal nam je skupna ležišča v slabo izoliranem in hladnem podstrešju. Dobili smo po eno tanko odejo. Na ležiščih so bile izrabljene slamnjače z malo zdrobljene slame. Stisnjeni skupaj smo nekako predremali dolgo in mrzlo noč. Nekaj prednosti sta imela tovariša, ki sta ležala na sredini. Zunaj pa je bil mrz in burja je pometala sneg. Kasneje, v mojih partizanskih dneh, bi bil zadovoljen, če bi imel v podob-

nem vremenu kakršnokoli streho nad glavo.

Zjutraj, ko se je zdanilo, nas je oskrbnik pričakal v zakurjeni kuhinji, kjer nam je postregel topel čaj. Začeli smo se ozirati kam naprej, saj nam naša nadaljnja pot ni bila znana. Tako se je naša mala kolona napotila v neprehojeno snežno belino, po pobočjih Kureščka proti hribovju in gozdovom Mokrcu. Ko smo po zasneženih senožitih prepotovali že dober del poti se je vodič ustavil in rekel, da naj nadaljujemo kar sami. Pokazal nam je najnižjo točko med dvema vrhovoma na Mokrcu. Tam nas bodo, na robu, pričakali partizani. Poti pa da ne moremo zgrešiti. Tako smo pot nadaljevali kar sami.

Ko smo prišli na obrobje gozda, sta nam pot prečkala srna in srnjak. V visokem snegu sta pred nami komaj zbežala. Za njima je ostala v snegu vidna sled, čeprav je po malem snežilo. To omenjam zato, ker srečanje z njima še ni končano. Ozka gaz nas je vodila dalje v strm gozd. Bilo je tako strmo, da smo si morali na poti pomagati tudi z rokami. Ko smo prešli že večji del vzpetine proti vrhu, smo v snegu, ob drevesu, opazili človeško postavo. Bila je oblečena v kožuh s kučmo, na kateri je bila rdeča zvezda. To je bil partizanski stražar, ki nas je že dober del poti budno opazoval. Ko smo prišli v njegovo bližino, se je za njegovim hrbtom pojavil še eden. Veselo sta nas poz-

Spomenik NOB v Dvorski vasi

stražarju, nas je odpeljal po shojeni gozdni poti, ki ni bila več tako strma, saj smo bili že na vrhu. Čez čas se je pred nami odprl pogled na večjo jaso, na kateri so bile razvrščene dve ali tri stavbe, od katerih je bila ena videti prava vila. Pred to stavbo nas je pričakal partizan. Tovariško nas je pozdravil in nas povabil, naj vstopimo. Takrat smo bili šele presenečeni, saj se takega sprejema nismo nadejali! Vstopil sem prvi. Bil sem nekakšen vodja, čeprav sem bil najmlajši. V večjem prostoru so bili postrojeni partizani. Komandant, ki sem ga poznal že s prejšnjega srečanja, je poveljeval mirno in pozdravil. Nekaj je tudi raportiral. Pomislil sem, kako naj se obnašam jaz. Pri sokolih in gasilcih na vasi sem že videl nekaj podobnega. Pa sem se okorajžil, vzdignil stisnjeno pest in izustil »zdravo, tovariši«. Menda je bilo kar prav. Na to so tovariši v stroju zapeli nekaj partizanskih pesmi (Nabrusimo kose in Kovači smo), ki sem jih takrat prvič slišal.

Po svečanem sprejemu smo se pozdravili z vsakim partizanom posebno. Naše nahrbtnike so prevzeli to-

manjši sobi. Postelja je bila železna, z mrežo in žimnico. Spal sem prav grofovsko. Vsi smo si morali izbrati ilegalna imena. Ker sem se pri tem nekaj obotavljal, je tovariš Ante rekel, da naj bom kar Blaž. In tako je tudi ostalo. To ime sem kasneje opustil. V partizanih so me klicali kar Tone. Lovska žilica pa mi ni dala miru in povedal sem jim o srnah, ki smo ju videli med potjo. Neki tovariš se je takoj odpravil na ogled za njimi. Komaj je minila kakšna ura, že se je vrnil in prinesel zajetnega srnjaka, ki ga je uplenil. Tako smo takrat tudi mi pomagali, da so se tovariši oskrbeli z nekaj kilogrami svežega mesa.

Prvi dan do večerje in večino drugega dne je bilo naše delo po programu, predvidenem za tečaj. Komisar Ante nam je govoril o splošnem političnem položaju, o organizaciji in delovanju OF, o cilju partizanskega boja in drugem. Komandant je govoril o vojaških vprašanjih, o organizaciji obveščevalne službe in o obveščevalnem delu na terenu, o nalogah in organizaciji vaške zaščite ter o drugih stvareh. Neki tovariši so govorili o preskrbi s hrano, oblačili in vojaškimi materialom. Mnogih stvari se ne spominjam več. Tovariš Huso nas je učil, kako se uporablja strojnica »Zbrojovka« ter drugo orožje in razstrelivo. Pri tem so pomagali še drugi tovariši. Občudoval sem tovariša Luko in njegovo strojnico, od katere se ni ločil, čeprav se je dosti vrtel tudi okrog kuhinje. Ne vem, če je pri kuhinji imel kakšno posebno zadolžitev. Sicer pa se pri kuhinji vedno najde kakšno delo, za nagrado pa tudi kaj za pod zob.

Če sem prav opazil, je taborišče imelo telefonsko povezavo z žago v Robu. Od tam so partizani dobivali obvestila o stanju na območju Roba. Med našim bivanjem so taborišče obiskali neki tovariši iz vasi Golo ali Škrilje ter iz vasi pri Krvavi peči. Mi nismo bili o ničemer obveščeni, čutiti pa je bilo neko vzemirjenje. To je narekovalo, da je bil naš tečaj nekoliko

gozdnih poti nam je pokazal smer, katere naj bi se držali, da bi prišli do gozda. Potovanje smo nadaljevali sami. Ko smo prišli na rob gozda, od koder je bilo videti vasi Osredok, Centa, Purkače in druge, smo presenečeni ugotovili, da je okrog vasi vse polno Italijanov. Bilo jih je vse zeleno, kar je bilo na snežni belini še bolj opazno.

Tako smo se znašli, neoboroženi, pred komaj rešljivim vprašanjem. Kako se vrniti, od koder smo prišli? Pot, po kateri naj bi se vračali, je bila polna Italijanov. Nadaljevati pot do srečanja z Italijani ni bilo sprejemljivo. Potovanja izven razgaženih poti, po debelem snegu, ki ga je poslednja dva dni dajala močna odjuga, pa si tudi nismo mogli predstavljati. Toda morali smo ubrati pot v celu, po strminah in čez grabne. Zavili smo v gozd na levo, v smeri Velikega Osolnika. Gozd nam je nudil kaj malo kritja, saj je bilo v glavnem nizko drevje in grmičevje. Zameteni grmi so za nas bile prave pasti, saj smo v veri, da je pred nami snežni celec, popadali v luknje, iz katerih smo se komaj izvlekli.

Tako smo potovali dobrih 6 ur, čeprav je bilo poti le kakšnih 6 km. Poleg tega nismo videli, če so Italijani tudi v vaseh okrog Velikega Osolnika. Na poti nismo šli v nobeno vas, pa tudi k osamljeni hiši ne. Držali smo se smeri tako, da smo pred mrakom prišli v bližino vasi Knej. Vas se nahaja ob cesti, ki vodi od Velikih Lašč proti Robu. Tam se cesta odcepi proti Karlovcu, v katero smo se namenili. In kaj sedaj? Vasi nad Robom so polne Italijanov, ki uporabijo samo to cesto. Kaj če so na križišču v Kneju Italijani postavili zavarovanje, kar bi bilo vojaško razumljivo? Bili smo tako zelo izčrpani, da nismo bili sposobni nadaljevati poti po celem snegu. Tudi lačni smo bili pošteno.

Skoraj obupani smo se le opogumili. Eden od nas se je skrivaj približal križišču in ugotovil, da tam ni Italijanov.

Bali so se srečanja z ilegali in partizani, zato so ostali tisto noč v vaseh pod Mokrcem. Skoraj obupani smo se zapodili čez cestno križišče proti Karlovcu. Pri prvih hišah v vaseh Stope smo se šele oddahnili. Od tu je odšel Vinko sam proti Velikim Laščam, ki takrat še niso bile obdane z bodečo žico. Mi trije pa smo se že po tem vrnil v Dvorsko vas, od koder sta Jože in tovariš nadaljevala pot v Ribnico. Tako je bilo naše takratno potovanje končano.

Za partizane, pri katerih smo bili na tečaju, so potem nastopili težavni dnevi, polni bojov in premikov. Osebnost pa sem z obiskom pri partizanih pridobil še več zaupanja v našo pravično stvar.

Ko sem se vrnil v domačo vas, sem sodelavcem dogodek verodostojno opisal, oni pa so me z zanimanjem poslušali. Od tedaj smo večkrat prepevali partizanske pesmi, ki sem se jih bil naučil takrat pri partizanih.

Anton Debeljak-Tone

1944 poleti – obisk v Istrskem odredu (na obrobju snežniških gozdov) Na sliki so: od leve – obveščevalec Luka iz štaba VII. korpusa, avtor Anton Debeljak kot intendant Istrskega odreda, Viktor Šenica, načelnik intendantov VII. korpusa in Anton Grlica, dotedanji intendant Notranjskega odreda

dravila. Nič nista spraševala, kaj iščemo tod, saj sta bila o našem prihodu gotovo obveščena. Mislim, da je imelo stražarsko mesto telefonsko povezavo, saj drugače ne bi moglo biti v taborišču vse tako vnaprej pripravljeno za naš sprejem. Partizan, ki je bil pri

variši, ki so bili za to zadolženi. Njihovo vsebino so do dna izpraznili. Vse je šlo za kolektiv, mi pa smo se hranili iz skupne kuhinje. Po krajšem kramljanju so nam pokazali prostor, kjer so bila ležišča. Tovariš komandant je meni odstopil svojo posteljo, ki je bila v

skrajšan. Že v ponedeljek zvečer nam je bilo rečeno, da bomo drugi dan zjutraj odšli iz taborišča. Drugi dan, v torek, smo se odpravili na pot takoj po zajtrku. Šli smo po drugi poti. Vodil nas je neki tovariš na smučeh, doma iz okolice Krvave peči. Na križišču

Tradicionalno dobri odnosi

Pogovor s Stankom Lisjakom, predsednikom komisije za mednarodne stike pri Občinskem odboru ZRB NOV v Novi Gorici

Lani je ob tragičnem dogodku, ki se je zgodil v naših teritorialnih vodah, so nekateri krogi v Italiji, predvsem v Gorici razširili protijugoslovansko gonjo. Enostransko so prekinili nekatere dogovorjene akcije in s tem skušali to smrt italijanskega ribiča iz Gradeža izkoristiti za svoje politične cilje ter postaviti pod vprašaj dobrososedske medsebojne odnose.

Tovariš predsednik, povejte, s kakšnimi medsebojnimi odnosi sta borčevski organizaciji sklenili preteklo leto?

– Sodelovanje med organizacijo borcev ANPI in ZB NOV novogoriške občine je potekalo na že tradicionalno dobrih medsebojnih odnosih. Največ srečanj in stikov je bilo z vodstvom ANPI Gorice in Videmske pokrajine, številna pa so bila tudi srečanja med sekcijami ANPI in borcev NOV pobratenih krajevnih organizacij. Srečanja so bila delegatska, množična ali posamezna, polna razumevanja in soglasja v vseh vprašanjih. Nenehna je bila

pripravljenost, da bi se naredilo vse, kar krepi dobrososedske odnose in sodelovanje med borci z obeh strani meje. Vsa odprta vprašanja so bila zadovoljivo in uspešno obdelana. Ob incidentu v Tržaškem zalivu so bila stališča enaka: borci iz zamejstva so ostro obsodili vsako odpuved dogovorov meddržavnih, kulturnih ali pa strankarskih. Borci delegati ANPI so tudi na kongresu v Milanu z resolucijo podprli zahtevo za sprejem zakona o globalni zaščiti Slovencev v Italiji. Lani je bilo 22 stikov v Jugoslaviji, 17 v Italiji in en v Avstriji. Kot že vrsto let so novogoriška prizadevanja bila naravnana na razširitev sodelovanja med krajevnimi organizacijami ZB NOV in sekcijami ANPI v italijanskih občinah. V letu 1986 so uspešno uresničili pobratenje med KO ZB NOV Kanal in sekcijo ANPI iz Tržiča.

Vse priznanje gre obema organizacijama za zelo uspešno organizacijo pobratenja, tako v Kanalu kot v Tržiču.

Sodelovali so pevski zbori, v Kanalu godba na pihala ter predstavniki DPO in sveta KS. Na obeh srečanjih so bila športna srečanja v odbojki in balinanju. S tem pobratenjem je 11 novogoriških KO ZB NOV pobratenih. Vsa pobratenja so zelo aktivna, srečujejo se ob raznih priložnostih, izmenjajo informacije, organizirajo skupne izlete in podobno. Pričakovano pa, da bo med KO ZB NOV Grčica – Nova Gorica in Tipana iz Benečije prišlo do pobratenja, se niso uresničila. Ker v Tipani ni borcev ANPI, bi bilo dobro, da se glede na pomembnost stikov z Benečijo vključijo druge strukture iz KS Grčica – Nova Gorica.

Najbolj množična srečanja borcev so komemorativna

srečanja v Temnici (udeležencev je največ iz Tržaške pokrajine), srečanje v Brdih pri Peterlnu z udeležbo borcev iz Goriške pa tudi Videmske pokrajine. Srečanje borcev in članov njihovih družin iz vseh slovenskih občin – Italije v Park hotelu v Novi Gorici. Pa sprejem borcev iz Nabrežine, ki so obiskali spomenik v Rožni dolini, soborcev ANPI iz Novare, ki so prenočili v Novi Gorici na potovanju v bolnico Franjo, novogoriško posredovanje za obisk spominske plošče v Sovodnjih članov kulturnega društva iz Splita.

Člane ANPI iz Novare in Nabrežine so Novogoričani dočakali, pozdravili in obdarovali s knjigami in značkami Zveze borcev. Srečanja so potekala v pravem partizanskem in tovariškem vzdušju.

Za dolgoletno prizadevanje na krepitvi dobrososedskih odnosov in sodelovanja med organizacijami ZB NOV in sekcijami ANPI so podelili občinsko priznanje ZB NOV Nova Gorica tovarišu Silvanu Morsoliniju in Albinu Altranu iz sekcije ANPI iz Tržiča. Umbrizu Blasitiju, predsedniku sekcije ANPI iz Ronk, pa so podelili plaketo ZB NOV Jugoslavije.

Delegacije ene in druge borčevske organizacije polagajo vence ob priložnostih pred spomenike NOB v Jugoslaviji in Italiji. Borci novogoriške občine se bodo skupaj z jugoslovanskim poslanikom v Trstu zavzeli, da bodo polaganje vencev v Gornarsu in na pokopališču v Gorici bolj slavnostno, kot je bilo v preteklem letu.

Lahko ugotovimo, da je sodelovanje z borci ANPI v preteklem letu bilo zelo uspešno, bratsko in se je snovalo na načelih, za katerega so se borili v času NOB ter prispevalo k miru na tem koncu sveta.

Mile Gojković

Vse kaže: spomenik bo stal že jeseni

Na seji odbora za pripravo proslave ob 70-letnici bojev za severno mejo pri predsedstvu mestne konference SZDL Maribor so se dogovorili, da bodo pospešili priprave za postavitve spomenika generalu Maistru tako, da bi sredi letošnjega septembra lahko spomenik odkrili. Obravnavali so poročilo delovne skupine za izbiro lokacije za morebitno novo lokacijo spomenika in so ponovno soglasno potrdili, da je najprimernejša lokacija za spomenik v parku na Leninemovem trgu. Skupina je preučila tudi predloge za spomenik na Glavnem trgu, na Rakušem trgu in pred stavbo Visoke ekonomske komercialne šole v Prešernovi ulici in ugotovila, da nobena od teh lokacij nima tistih kvalitet kot že odbrana lokacija.

Na seji so poslušali tudi poročilo strokovne žirije o izbiri osnutka spomenika generala Rudolfa Maistra. Predsednik strokovne žirije dr. Sergej Vrišer je dejal, da se je pozivu k izdelavi osnutka za spomenik odzvalo sorazmerno skromno število kiparjev. Od 11 predloženih osnutkov so bili trije izločeni že pri širšem izboru, ker po zasnovi niso ustrezali napotkom povabila. Žirija se je odločila za dva osnutka in je prvo mesto podelila osnutku »Domovi« akademске kiparke Vlaste Zorko, drugo me-

sto pa osnutku OOO/zeleno patinirana varianta/ akademskega kiparja Garbijela Kolbiča. Na odboru so se dogovorili, da bodo realizacijo spomenika zaupali Vlasti Zorko. Avtorju drugonagradejenega osnutka Gabrijelu Kolbiču bodo podelili nagrado v višini 100.000 dinarjev. Vse prispele osnutke za natečaj za postavitve spomenika generalu Rudolfu Maistru so tudi javno razstavili. Na seji so člani odbora podprli vse predloge strokovne žirije o izbiri osnutka spomenika in delovne skupine za izbiro

lokacije za spomenik. Vsi člani odbora so poudarili, da dajejo prednost prvonagradenemu osnutku akademске kiparke Vlaste Zorko. To pomeni, da so sedaj vsi izgledi za čimprejšnjo postavitve spomenika generalu Maistru. Vse aktivnosti v zvezi s tem in usklajevanje celotnega dela pa je v rokah mestne konference SZDL Maribor in njenih organov ter delovnih teles. Borci za severno mejo 1918–19 se vključujejo v to akcijo in še naprej zbirajo prostovoljne prispevke.

Marjan Kos

Osemdeset let Rožankove Julke

Te dni je praznovala 80-letni življenjski jubilej Julijana Krištof – Rožankova Julka. Je ena od enajstih otrok, ki so se rodili na znani Rožankovi domačiji v Kotljah – Pod Goro. Bila je to trdna zavedna slovenska kmetinja, ki se ni uklonila niti takrat, ko so nacistične horde preplavile našo zemljo. Rožankova domačija je bila med prvimi, ki so nudili pomoč in zatočišče partizanom, ko so se ti v letu 1943 pojavili v naših krajih. Rožankovi so jih sprejeli kot svoje ter jim nudili vsestransko pomoč.

Ta dejavnost pa okupatorju ni ostala prikrita, zato se je nad Rožankovimi strahovito maščeval. Stiri Rožankovi sinovi so bili ubiti, preostala družina pa se je umaknila v varstvo gozdov tik pred pri-

hodom kotuljske policije, ki je prišla z namenom, da celotno družino odpelje. Ker

Štefeta ulica itd. In teh je več! Ob tem pa gre tudi za smisel poimenovanja. Ni namreč jasno ali gre za Prešerna pesnika ali za partizansko brigado... Podobno o Gregorčiču in drugih. Še huja je zmeda ob poimenovanjih z manj znanimi osebnostmi iz naše najnovejše zgodovine – NOB. Če je smisel v tem, da na ta način počastimo, ohranimo spomin na nekega zaslužnega človeka, potem je potrebno tudi napisati, povedati, kdo in kaj je ta posameznik bil.

Sedaj je navada, da na začetku ulice postavijo večjo tablo z imenom ulice. Te bodo zdaj nadomestili z novimi tablam, na katerih bodo kratki opisi – največ 10 besed.

Karel Makuc

Bračičevci lani in letos

V soboto 7. februarja 1987, je bila v Ljubljani seja Odbora skupnosti borcev 13. SNOUB Mirka Bračiča, na kateri so pregledali opravljeno delo v 1986. letu in sprejeli načrt dela za 1987. leto.

Dejavnost Odbora in nasploh bračičevcev v preteklem letu je bila zelo uspešna in do potankosti je bil izpolnjen program dela za preteklo obdobje. Najprej so lahko z velikim zadovoljstvom ugotovili, da potekajo dela pri zbiranju gradiva in pisanju drugega dela monografije po predvidenem načrtu, ki ga je v začetku leta 1986 predložil pisec Mirko Fajdiga. Sam pisec je povedal, da mu borci pri zbiranju gradiva pomagajo s svojimi prispevki, katerih pa naj bi bilo v prihodnje še več, saj bo le tako lahko napisal o brigadi monografijo, ki jo le-ta zasluži.

V preteklem letu je bil tudi zbor brigade v Slovenskih Konjicah, katerega se je udeležilo veliko borcev, kulturni program pa je popestril Partizanski pevski zbor iz Celovca. V oktobru je bil na Osnovni šoli »Bračičeva brigada« v Framu izveden »Kviz znanja o Bračičevi brigadi« med šolami, ki so poimenovane po brigadi ali heroju Bračiču. O uspelem kvizu je bilo dosti napisanega v tisku, saj je tako uspel, da si kaj takega pred tem ne bi mogli predstavljati. Poleg tega, da so se spoznali učenci šol iz Framu, Tržiča in Kozjega, so s svojim znanjem pripravili k dolgotrajnemu ploskanju prepolno dvorano v Framu in krajanom tako pripravili prijeten dan.

Med glavnimi nalogami v tem letu pa so aktivno delovanje Odbora pri vseh akcijah, med katerimi naj bo najprej čimboljša povezava z enoto, ki nadaljuje tradicije brigade, zbiranje gradiva za drugi del monografije brigade, sodelovanje s šolami v Kozjem, Framu in Tržiču ter domicilnimi občinami Cerknica in Slovenske Konjice.

Borci bodo letos obiskali hišo cvetja v Beogradu in obnem napravili še krajši izlet v Banat, v kraje, kamor je po osvoboditvi bila premeščena 14. divizija. Ne bodo pa tudi pozabili na udeležbo na tekmovanju narodnozabavnih ansamblon na Graški gori, kjer je pokrovitelj prav tako 14. divizija.

Bračičevci so pripravljeni tudi letošnji program dela, čeravno je zahtevnejši in precej bolj obširen, uresničiti do potankosti.

B. Krenčič

Vztrajati v dogovorjenem!

Na svoji redni letni skupščini odbora skupnosti borcev 31. divizije NOVJ, ki jo je vodil Ivan Franko-Iztok, so člani ocenili dosedanje delo odbora, ki je po zagotovitvi večine zadovoljivo. Redna letna skupščina te skupnosti pa je tudi priložnost za dogovore o delu v prihodnje. Največ pozornosti so namenili številnim akcijam v okviru ohranjanja revolucionarnih izročil za mlajše rodove, o pisanju zgodovinskih del, ohranjanju spominskih obeležij in tradicij. Sprejeli so tudi sklepe in ocene o lanskoletnem prvem spominskem pohodu borcev na Triglav v počastitev 45-letnice vstaje slovenskega naroda.

Kljub nekaterim spodrsrlajem je ta množična športno-rekreativna in kulturna prireditve v celoti uspela. Med borci in tudi med družbenopolitičnimi organizacijami je imela velik odmev. Najbolj razveseljiva novica pa je, da se niso uresničile napovedi črnogledov, saj je zdravniška služba, ki je ves čas spemljala pohodnike, ostala brez dela, kljub temu, da se je na sam vrh Triglava povzpelo 120 borcev NOV in drugih udeležencev pohoda.

Člani odbora skupnosti borcev 31. divizije in Prešernove brigade, ki je bila tudi pobudnik te akcije, že sedaj razmišljajo, ali bi s pohodi veljalo nadaljevati. Na letni skupščini je bilo dogovorjeno, da se organizacija pohodov na Triglav prepusti mladinskim organizacijam. Radovljiska ZSMS je že podprla predlog, svoje mnenje pa naj bi povedali mladi iz Jesenic in Tolmina. V organizacijo pa naj bi vključili tudi Planinsko zvezo Slovenije. Množičen pohod, kakršen je bil minulo leto, pa naj bi se spet ponovil leta 1991. Do takrat naj bi se pohodniki iz vrst mladih, pripadniki JLA, TO in borcev odločali za vzpon iz treh smeri: Pokljuke, Vrat in Trente.

Jože Čurin

Celje in celjsko območje zaostajata

Za Maistrov spomenik v Mariboru, ki bo odkrit junija prihodnje leto, sta doslej v glavnem prispevala le Maribor in Ljubljana. Skoro popolna zaostaja v tej akciji Celje in celjsko območje, kar je nerazumljivo. Poudarim naj, da je Spominski zbornik ob 60-letnici bojev za severno slovensko mejo na 96. strani zapisal: »Ob razpadu Avstro-Ogrske oktobra 1918. so bili vojak celjskega pešpolka med prvimi prostovoljci za boj za severno slovensko mejo, bili so ves čas teh bojev med najbolj pogumnimi, odločnimi in discipliniranimi borci in da je 9. maja 1919. bila v Celju kot edini tak primer v tistih kritičnih dneh v Sloveniji ustanovljena Celjska legija prostovoljcev, sestavljena iz sedmih in osmošolcev celjske gimnazije in 54 tistih vojakov, ki jih je zajela mobilizacija. Kakor je tista generacija iz domovinske ljubezni vedela, kaj ji je storiti, tako bi se morala sedanja generacija v Celju vsaj malo oddolžiti za nekdanji podvig takratnih mladih Celjanov in položiti svoj obol za spomenik generalu Rudolfu Maistru, največjemu slovenskemu možu takratne dobe.

Celjskim Maistrovim borcem smo poslali številna vabila, tudi posameznim celjskim podjetjem, vendar doslej je bilo le prav malo odziva. Nekaj zasebnikov je poslalo svoj prispevek, od celjskih podjetij pa sta se odzvala le Izletnik in Metka; iz celjske regije pa Zdravilišče Rogaška Slatina ter Gorenje Titovo Velenje, ki je nakazalo velikodušni znesek 200.000 din.

Pivovarno Laško smo za prispevek zaprosili s posebno prošnjo, a zaman! V občini Šentjur, rojstnem kraju Franja Malgaja, najožjega Maistrovega sodelavca, so podjetja, ki bi se lahko pridružila akciji za spomenik. V Slov. Konjicah sta gospodarsko močni podjetji Konus in Kostrov, ki bi lahko pogrešali za spomenik poslano darilo. V Žalcu bi vsaj Hmezd kaj daroval v ta namen. Kaj pa Junior Zreče? Mozirje, kjer živi umetnik in rodoljub Jaki, ni pokazalo nikakršnega zanimanja za akcijo v Mariboru...

Celje in celjsko območje ne bi smela tako zanemariti naše akcije za spomenik! Zato Občinska organizacija Maistrovih borcev v Celju ponovno prosi za prispevek za Maistrov spomenik v Mariboru na žiro račun 51800-678-95822 Zveze prostovoljcev – borcev za severno mejo 1918–1919 Maribor.

Ervin Mejak

Kdo je že bil...?

V Kranju ravnokar izdelujejo prvih sedem uličnih tablic, ki naj s kratkim opisom povedo, kdo in kaj je bil nekdo, po katerem danes poimenujemo ulico, šolo, cesto, društvo in podobno.

Prvo pobudo za to je dala Komisija za informacije pri Odboru podpisnikov družbenega dogovora o varstvu spomenikov ljudske revolucije in gradbišč borcev na območju občine Kranj. Povod za to pa je bila ugotovitev, da se je, zlasti ob hitrem razvoju zadnjih nekaj desetletij, nabralo vrsto enakih imenovanj, kar včasih ne bega samo ljudi, ampak tudi poštarje. Na primer Prešernova, Gregorčičeva,

Ludvik Danjelič

Lani smo se na pokopališču v Kredu pri Kobaridu poslovili od 60-letnega Ludvika Danjeliča, borca 3. prekomorske brigade in upokojenega zastavnika JLA. Spomladi 1943. je bil aretiran in odpeljan v posebno kazensko enoto v Italijo. Kasneje je bil premeščen na Sardinijo. Po kapitulaciji Italije je navezal stike z NOV v partizanskem taborišču v Gravini. Dodeljen je bil 3. prekomorski brigadi. Po vojni je ostal v JLA do upokojitve. Za zasluge v NOV in povojni graditvi je prejel več odlikovanj in priznanj.

Franc Sever

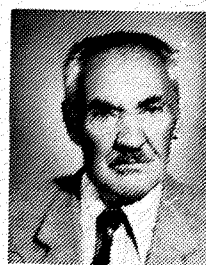
Lani smo se na pokopališču v Črnučah z vsemi vojaškimi častmi poslovili od 73-letnega Franca Severja, nosilca partizanske spomenice 1941. Takoj po nemški okupaciji se je vključil v boj proti okupatorju. Bil je borec Rašiške čete, kasneje pa je opravljal odgovorne naloge v VOS na Ježici in v Dolomitih ter v kamniškem in kamniškem vojnem področju, kjer je tudi dočkal svobodo. Po osvoboditvi se je aktivno vključil v delo za obnovo domovine in opravljal več odgovornih nalog. Za svoje medvojno in povojno delo je prejel več visokih državnih odlikovanj.

Lovro Hribar

Lovro Hribar se je rodil 1912. leta v Vojmarjih. Leta 1942 se je vključil v NOG, od maja 1943 pa je aktivno sodeloval z OF v Virmašah pri Škofji Loki. Zaradi tega je bil aretiran in odpeljan v Begunje, kjer je bil do junija 1944. Nato pa je bil odpeljan v kazensko taborišče Mauthausen. Po vojni je bil aktiven v družbenopolitičnih organizacijah. Za delo med NOV in po njej je bil odlikovan. Od njega smo se poslovili lani v Zgornjih Gorjah.

Pavla Mrovlje

Pavla Mrovlje se je rodila 1921. leta v številni družini na Žirovskem vrhu. Poročila se je na hribovito kmetijo v Zabreznik. Oba z možem sta se že 1942. leta vključila v delo NOG. Po odhodu moža v partizane je z delom sama nadaljevala. Vrata njenega doma so bila vedno odprta lačnim, prezeblim in ranjenim borcem. Za vse to je bila odlikovana z medaljo zaslug za narod. Od nje smo se poslovili lani na žirovskem pokopališču.

Venčeslav Gregorič

Na vaškem pokopališču v Prvačini smo se lani poslovili od Venceslava Gregoriča, rojenega 1909. leta v Prvačini. Leta 1942 je bil mobiliziran in odpeljan v bataljon speciale, kjer je ostal do kapitulacije Italije. Nato se je vrnil domov in takoj začel delati z NOG. Nato pa je odšel med borce Kosovelove in Gradnikove brigade. Po vojni se je vključil v družbenopolitično delo na vasi, med drugim je bil tajnik KLO in KO SZDL in sekretar vaške organizacije ZKS. Za delo med vojno in po njej je prejel več odlikovanj in priznanj OF.

Pavlina Zwölf

Na števanskem pokopališču smo se lani poslovili od 81-letne Pauline Zwölf, aktivistke OF. Od 1943. leta pa vse do osvoboditve je aktivno sodelovala na terenu. Zbirala je hrano, obleko in sanitetni material za partizane in bila aktivna članica AFŽ. V njeni hiši pa so se zbirali aktivisti in bili razni sestanki.

Ivana Lorber

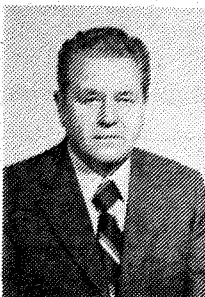
Lani smo se na pokopališču v Bohinjski Bistrici poslovili od Ivane Lorber, rojene 1906. leta v Ribnem pri Bledu. Bila je aktivistka NOV od 1944. leta.

Pavel Trošt

S smrtjo Pavla Trošta smo izgubili dobrega in poštenega človeka ter predanega aktivista in prijatelja. Rodil se je 1919. leta v Podnanosu pri Vipavi. Kot vsi Primorci je bil tudi on vpoklican na služenje vojaščine v italijansko vojsko. Zaradi njegovih naprednih idej so ga Italijani 1942. leta iz vojske poslali v internacijo v Potezo, kjer je ostal vse do kapitulacije Italije. Nato se je vrnil domov v Podnanos in se takoj vključil kot aktivist na terenu. Februarja 1944 je postal aktivni borec NOB Gradnikove in Vojkove brigade. Demobiliziran je bil 1945. leta.

Jernej Taler

V Bohinjski Bistrici smo se lani poslovili od Jerneja Talerja, rojenega 1889. leta v Spodnjih Danjah. Dva sinova sta padla v NOV.

Anton Mohorčič

Življenjska pot Antona Mohorčiča ni bila lahka. Rodil se je pred šestinseddesetimi leti v Hruševju pri Postojni v skromni kmečki družini, kjer je bilo 13 otrok. Ni še dopolnil 17 let, ko so ga aretirali Italijani in ga odpeljali v takratne kopske zapore. Septembra 1939. leta je bil ponovno aretiran in odpeljan v Rim, kjer so ga obsodili na pet let ječe. V tamkajšnjih zaporih je bil do septembra 1942, ko je bil odpeljan v taborišče Treviza Baza. Tu je bil vse do kapitulacije Italije. S pomočjo zaveznikov se je decembra 1943 na Malti priključil jugoslovanski partizanski mornarici, v kateri je dočkal tudi svobodo. Po vojni je bil še nekaj časa v mornarici, nato pa je odšel domov v svojo rodno Primorsko in v Ljubljano, kjer se je zaposlil. Delal je v JLA kot avtomehanič. Za svoje delo je prejel več odlikovanj in priznanj.

Ivan Kovšca

Novembra lani smo se na pokopališču Slavina pri Postojni poslovili od Ivana Kovšce, rojenega 1919. leta na Kovku nad Colom. Leta 1940 je bil vpoklican v italijansko vojsko. Leta 1942 so ga zavezniki zajeli in odpeljali v Afriko. Leta 1943 se je priključil letalski četi v Bariju in odpotoval na otok Vis, od koder je nadaljeval pot v Sombor. Za zasluge in hrabrost je prejel pet odlikovanj.

Franc Kljun

Lani smo se Vatovlje poslovili od Franca Kljuna iz Mislec, znane aktivista in borca NOV. Rodil se je 1914. leta. Že v zgodnji mladosti je okusil tuje fašistično nasilje. Bil je preganjan in zaprt v sardinijskih zaporih. Po razpadu Italije se je vključil v delo NOB. Kot intendant v sestavi vojnega področja je na širšem pivskem območju na terenu opravljal zaupne dolžnosti. Spremljal in organiziral je prevoze transportnega vojaškega materiala, ki je prihajal iz Trsta in Istre. Po vojni se je vključil v delo na terenu. Opravljal je mnogo odgovornih dolžnosti in se udeležil tudi udarniškega dela v delovni brigadi.

Ivanka Prunk

Lani smo se na loškem pokopališču poslovili od Ivanke Prunk, ki je svojo mladost preživela v Loki pri Zidarnem Mostu. Okupacija je dočkala v Bosni, kjer je delala kot medicinska sestra. Že 1941. leta se je priključila NOB v Banja Luki. Zaradi sodelovanja z NOV je bila že 1942. leta poslana v taborišče Gradiška, od koder se je srečno vrnila. Ponovno se je vključila v NOB in se iz Banja Luke umaknila v Bosansko krajino, kjer je vodila partizansko bolnišnico. Po vojni se je zaposlila kot višja medicinska sestra v Zagrebu.

Anton Škrlič

Lani smo se na števanskem pokopališču poslovili od Antona Škrliča, borca 1. prekomorske brigade. Rodil se je v daljni Braziliji slovenskim staršem 1905. leta. Po smrti očeta se je z materjo, brati in sestrami vrnil v domovino. Leta 1942 je bil mobiliziran v italijansko vojsko, kjer je dočkal kapitulacijo. Nato se je priključil borcem ustanovljenim 1. prekomorske brigade v Bariju, v kateri je bil do konca vojne. Za svojo bojno pot je prejel več odlikovanj.

Jeluška Malneršič

Lani smo se poslovili od Jeluške Malneršič, rojene 1922. leta na otoku Visu. Bila je aktivistka od 1943. leta in aktivno sodelovala z NOV do osvoboditve. Po vojni je nadaljevala z aktivnim delom v družbenopolitičnih organizacijah.

Franc Dolinšek

Januarja smo se na ljubljanskih Žalah poslovili od sodelavca in porotnika ljubljanskega sodišča Franca Dolinška, rojenega pred 76 leti v Kamniku. Z aktivnim in organiziranim delom za OF je začel že leta 1941. Izpolnjeval je težke in zaupne naloge po nalogu VOS-a v okupirani Ljubljani. Februarja 1944 je bil aretiran in odpeljan v koncentracijsko taborišče v Dachau. Junija 1945 se je vrnil domov in se zaposlil v organizaciji za notranje zadeve, kjer je delal vse do upokojitve. Za svoje delo je prejel več priznanj in odlikovanj. Tudi po upokojitvi je bil aktiven v družbenopolitičnih organizacijah na terenu, še posebno v Klubu Maksa Perca.

Krajevna organizacija ZB NOV Goriče sporoča, da je v 1986. letu umrl Jože Kokalj, rojen 1914. leta v Goričah. Bil je udeleženec NOB.

Anton Šeligo

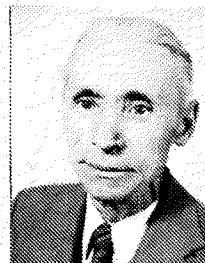
V Podčetrtku smo se lani poslovili od mizarskega mojstra Antona Šeliga. Rodil se je pred trinšestdesetimi leti. Bil je borec 5. prekomorske brigade.

Jože Kuralt

V Zgornjih Gorjah smo se lani poslovili od Jožeta Kuralta iz Spodnjih Gorj, rojenega 1927. leta. Že julija 1941. se je povezal s terenskimi delavci NOB. Aktivno in organizirano pa je z NOG začel sodelovati avgusta 1943. leta. Od januarja 1944 je bil borec Prešernove brigade. Po vojni je sodeloval v organih ljudske oblasti in družbenopolitičnih organizacijah. Za zasluge v NOV in za uspešno delo po vojni je prejel več priznanj in odlikovanj.

Tončka Poljanšek

Nenadoma je v 59. letu umrla Tončka Poljanšek. Rodila se je v Novi vasi pri Zireh. Med NOB je bila aktivna mladinka in sekretarka SKOJ. Po vojni je delala v tovarni Alpina. Za zasluge je bila odlikovana z medaljo zaslug za narod. Od nje smo se poslovili lani na žirovskem pokopališču.

Martin Mraz

Lani smo se na pokopališču v Olimpu pri Podčetrtku poslovili od 74-letnega Martina Mraza. Bil je borec 15. divizije.

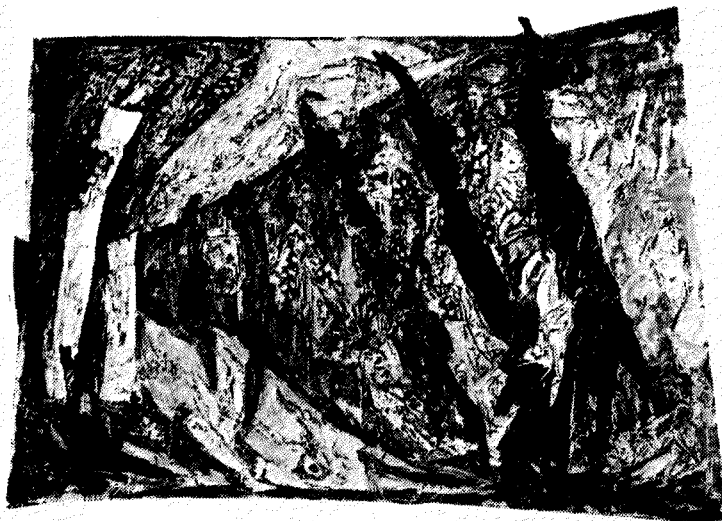
Letošnji nagrajenci

Pred tednom smo na kratko predstavili letošnje Prešernove nagrajence, prejemnike nagrad Prešernovega sklada pa smo lahko samo našeli, kajti za predstavitev je na skopo odmerjenih kvadratnih centimetrih našega časopisa zmanjkalo prostora.

Vsaj nekatere izmed njih vam predstavimo z besedo in sliko tokrat:

Emerik Bernard: Odlično v Benetkah

Že v poročilu o lanskem beneškem likovnem bienalu, še vedno spoštovani in svetovni preglednici sodobnega likovnega snovanja, smo opozorili na predstavitev v jugoslovanskem paviljonu in (še zlasti) na podobe ljubljanskega slikarja Emerika Bernarda-Miša. Za svoj beneški prispevek je tokrat tudi prejel nagrado Prešernovega sklada, nam pa ostaja naloga, da vam tukaj predstavimo tudi eno njegovih (v Benetkah razstavljenih) velikih oljnih podob, ki pa si jih boste bolje in z užitkom lahko ogledali na kateri od njegovih prihodnjih razstav.

(Bernard): Istrski palimpsest, akril, montaža, 1985

Ivanka Mežanova: Varvara Petrovna – plod dolgoletnih igralskih izkušenj

Dramska igralka Ivanka Mežanova je prejela nagrado Prešernovega sklada za leto 1986 za vlogo Varvare Petrovne v dramatisaciji Besov Dostojevskega. Prislunimo utemeljiti žirije: »Ivanka Mežanova je ustvarila lik Varvare Petrovne kot svojevrstno kombinacijo izvirnega inspirativnega izziiva in akumulacije plodov dolgoletnih igralskih izkušenj, raziskovanj in prodiranj v značaje najrazličnejših likov. V interpretaciji Ivanke Mežanove je Varvara Petrovna Stavrogina vznemirljivo večplastna kreacija, zrel dosežek velike igralkice, stvaritev pomembnih razsežnosti.«

Ni se težko strinjati z žirijo, če poznamo razvojno pot Ivanke Mežanove od partizanskega gledališča do danes. Lahko le ugotovimo, da je nagrada prišla s precejšnjo zamudo in da so bile prejšnje žirije kratkovidne, ker so to veliko in zrelo igralko izpuščale iz kroga kandidatke za najvišje nagrade. Morda je malce k temu »izpuščanju« tudi sama pripomogla s svojo pretirano skromnostjo in umaknjenostjo vase ter zamaknjenostjo v igralsko umetnost...

Zdaj je priložnost, da se spomnimo tudi njene pozabljene

obletnice: 18. junija lani je praznovala šestdesetletnico svojega življenja in dela. Rodila se je v Mariboru, kjer je njen oče slikar Janež Mežan poučeval na realki kot profesor risanja. Gledališko pot je začela v partizanih: prišla je z odrskega tečaja za ljudske talente v Črnomlju, ki ga je organiziralo Slovensko narodno gledališče. Po absolviranem tečaju so jo skupno z drugimi tečajniki obdržali v partizanskem gledališču. Sprva je nastopala v Okrožni igralski skupini, ki je združevala najmlajše člane partizanskega gledališča, nato pa je igrala v ansamblu Slovenskega narodnega gledališča: bila je Manja v Borovi Težki uri, Sternfeldovka v Linhartovi Županovi Micki, Angelika v Namišljenem bolniku in Lenka v Borovih Raztrgancih. Čeprav mlada igralka, je že v svojih prvih likih v partizanskem gledališču pokazala izreden smisel za oblikovanje karakternih vlog (Sternfeldovka) in za »prodiranje« v značaje najrazličnejših likov, kot je to pravilno ugotovila žirija Prešernovega sklada.

Po osvoboditvi je bila angažirana v ljubljanski Drami, kjer

Lojze Ihan in njegov Srebrnik

Mlad, (za nagrajevanje v slovenskem prostoru pa še posebej mlad), štiriindvajsetletni pesnik, sicer pa študent medicine, je opozoril javnost s svojimi objavami pesmi že v slovenskih literarnih revijah, nagrado Prešernovega sklada pa je prejel za prvo samostojno pesniško zbirko, ki je izšla v mladinskem založništvu z naslovom Srebrnik.

Kaže, da je mladi Ihan pravi predstavnik generacije na pohodu, saj je tudi za svoje delo na področju študije medicine letos prejel študentsko Prešernovo nagrado. Upati je le, da mladega talenta ta hvala in slava njegovega prvenca ne bo opila ali kako drugače delovala zaviralno.

Pravljica o človeku

Ta človek je krona stvarstva
ta človek ima v rokah vse

ta človek ima človečanske pravice
za tega človeka se bori OZN
za njega je bil sklenjen Helsinški sporazum
zanj skrbijo novinarji in politiki
zanj je noč in dan odprtih tisoče
samopostrežb
zanj pečejo kruh vsi peki
vojaki mu žrtvujejo milijone življenj
rudarji se do smrti izgarajo
težaki si obrabijo hrbtenico
delavke ob tekočih trakovih do blaznosti
privijajo vijake
uradniki postanejo bebasti od števil in
formularjev
glasbeniki zaradi nenehnega igranja
zasovražijo glasbo
učitelji zasovražijo učence
steklopihači si raztrgajo pljuča
nekateri začno bruhati kri
zanj
za tega človeka
vse samo zanj
da bo še višji, hitrejši in močnejši
brez resne konkurence tudi
na naslednji olimpiadi.

Lojze Logar: Telo slike ali nove energije

Logar je eden tistih slovenskih slikarjev srednje generacije, ki je zagotovo po krivici tako dolgo čakal na vrsto za priznanje svojemu delu. Seveda to ne pomeni, da ga poznavalci slovenske umetnosti že doslej niso uvrščali med najbolj prodorne in raziskovalske avtorje. Ob nagradi Prešernovega sklada bi ljubitelji slikarstva kazalo spomniti na njegove (denimo jim pogojno črne) prejšnje opuse, tokrat pa, ob njegovih najnovejših velikih (in malih) slikah, pa izpostaviti barvo. Prav ta nam namreč iz Logarjevih slik zgovorno dokazuje, da je v barvi slikarstvu zagotovljen neizčrpen vir izražanja.

B. Ž. J.

(Logar): Figuri, akril – papir, 1986

je do danes postavila na oder galerijo prepričljivih igralskih likov: naslovno vlogo Dami – škrtu, Ofelijo v Hamletu, Martirio v Dom Bernarde Albe, Colombo v Volponeu, Margot v Dnevniku Ane Frank, Nevesto v Svatbi krvi, Angeliko v Gospodi Glembajevi, Kasandro v Orestiji, Olgo v Sestrah, Ano Skočir v Profesorju Klepcu, Finley v Mili ptici mladosti, Lužarico v Kralju na Betajnovi, Dominiko v Delavnici oblakov, Terezo v Dogodku v mestu Gogi in druge.

V radijskih igranjih je predstavila najrazličnejše povsem nasprotno si značaje, od tragičnih do komičnih, od poetičnih do grotesknih. Slovenskega filma si ni mogoče zamisliti brez Ivanke Mežanove; njene žive in barvite epizode ostajajo kljub kratkim kadrom v spominu, veliko je igrala tudi v televizijskih filmih.

Veliki igralki in sijajni paratizanski tovarišici ob prejemu nagrade sodelavci iz partizanskega gledališča, kolikor nas je ostalo še živih, iz srca čestitamo. Zelimoj ji, da bi obsežno galerijo gledaliških, filmskih, televizijskih in radijskih likov še izpopolnila z novimi, izvirnimi stvaritvami.

Dušan Mevlja

Naša oddelčna skupnost in kultura

Ob 8. februarju, slovenskem kulturnem prazniku, sem sklenila razgrniti delovanje naše oddelčne skupnosti na kulturnem področju v zadnjih treh letih. Sedaj smo osmošolci. V oddelku je štiriindvajset učencev. Od šestega razreda dalje načrtujemo ob začetku vsakega šolskega leta tudi aktivnosti na kulturnem področju. Kaj smo že uresničili?

Šesti razred

Dobili smo šolski radio. V naši oddelčni skupnosti je vzniknila ideja: Kaj, ko bi pripravili radijsko oddajo?! Pa smo se lotili dela. Zbrali smo besedila, glasbo, tehnično pa nam je pri snemanju pomagal tovariš Požrl. In izpeljali smo – stekla je prva šolska poskusna radijska oddaja v naši šoli. Petindvajset minutna. Predvajali smo jo vsem učencem naše šole

zadnji dan šolskega leta. Pravijo, da je bila oddaja dobra. Tudi ravnateljica jo je pohvalila.

V našem kraju smo zelo povezani z železnico. Večina učencev našega razreda ima očeta ali dedka zaposlenega pri železnici. Morda smo se prav zato navdušeno kolektivno udeležili natečaja za literarne in likovne prispevke na temo »železnica«. Ustvarjali smo prav vsi v oddelku.

In glej, sreča se nam je nasmešnila. Prejeli smo kolektivno nagrado – brezplačno vozovnico za cel razred. Pa smo šli na izlet na Brione.

Spominjam se tudi gledališke predstave v stalnem Slovenskem gledališču v Trstu, kjer smo si ogledali Linhartovo komedijo Matiček se ženi.

Sedmi razred

Ob 8. marcu smo ženam v delovni organizaciji TEA v divači pripravili kulturni program. Nastopili smo s plesno in glasbeno točko in z recitacijami. S plesom smo dekleta gostovala tudi ob drugih prireditvah – na železnici, v naši šoli, podružničnih šolah.

Vprašanje, kam po osnovni šoli, nas je pestilo že v 7. razredu, zato smo se odločili podrobneje seznaniti se s poklici. Obiskali smo ljudi najrazličnejših poklicev in se z njimi pogovarjali. Nastalo je veliko intervjujev. Vse to smo zbrali in likovno opremili, potem pa izdali razredno glasilo Naše poti. V to tematsko število glasila smo vložili veliko truda. Pripravljali smo jo skoraj celo šolsko leto. Pomagali so nam tudi starši, razredničarka in pedagoginja. Učiteljski zbor šole je naše delo pohvalil.

Pomemben kulturni dogodek v tem šolskem letu je bil naš obisk Opere. Ogledali smo si Prodano nevesto Bedřicha Smetane.

Na zaključni izlet sedmega razreda smo šli v Posočje. Obiskali smo Vrsno in pred Gregorčičevo rojstno hišo izvedli kulturni program v počastitev 80-letnice pesnikove smrti.

Osmi razred

Za Novo leto smo pripravili šaljivo točko: predstavili smo Urško iz Prešernove balade Povodni mož, nato pa sodobno Urško, takšno, ki se na ples pripelje kar z motorjem.

Prijetno doživetje je bila gledališka predstava Kranjski komedijanti, ki smo si jo ogledali v Slovenskem narodnem gledališču v Ljubljani. Škoda, da so stroški za

prevoz in vstopnico preveliki in zato ne moremo gledališča pogosteje obiskati.

Kaj še načrtujemo v letošnjem šolskem letu? Tretješolcem bomo pripravili uro o Primožu Trubarju. Načrtujemo tudi dober kulturni program, namenjen staršem. Naša pa bo seveda tudi končna slovesnost – predaja ključa – ob koncu šolskega leta. Zelimoj, da bi bila čim bolj kulturna.

Vsa leta večina učencev

(17) tekmuje za Kosovelovo bralno značko. Vključujemo se v krožke s kulturnega področja: knjižničarski, likovni, izrazni ples, literarno-novinarski. Zunaj šole pa smo učenci našega razreda vključeni v glasbeno šolo, in sicer pet učencev, trije so člani pihalnega orkestra, trije pa pojejo v ženskem pevskem zboru.

RODANA ROŽANČ, 8. b.
OŠ Bogomira Magajne
Divjača

P. S.: Naj jo še predstavimo: Rodana je predsednica kulturnega društva Brinovka v šoli. Ko premišlja o kulturnem delovanju oddelčne skupnosti, je zadovoljna z delom in dosežanji dosežki, želi pa, da bi se še tako bogato kulturno udejstvovali tudi potem, ko bodo zapustili osnovnošolske klopi.

Na Gorenjskem počastili Prešernov dan

Domala v vseh gorenjskih občinah in krajevnih skupnostih je bilo prejšnji teden izjemno živahno kulturno življenje v počastitev slovenskega kulturnega praznika in velikega rojaka Franceta Prešerna. Prireditve in proslave so se vrstile že od začetka februarja. Prav tako so bili izredno aktivni v šolah in kulturnih ustanovah: v muzejih so Prešernu posvetili brezplačne obiske in vodstva po zbirkah, v knjižnicah pa so s priložnostnimi razstavami knjig in organiziranimi obiski seznanjali mladi rod s slovensko literaturo. Slavju so se pridružili tudi likovniki, pevski zbori in druge ljubiteljske in poklicne kulturne skupine.

Kulturne skupnosti vseh gorenjskih občin, je bila 5. februarja v gledališču Tone Čufar na Jesenicah. Razen domačih gledališnikov so v slavnostnem delu programa

nastopile tudi članice ženskega pevskega zbora z Jesenic. Na proslavi so podelili gorenjske Prešernove nagrade zaslužnim kulturnim delavcem. Letos so jih prejeli: Slava Marošević, amaterska gledališka igralka z Jesenic, Berta Golob, pisateljica iz Struževca pri Kranju, Alenka Kham-Pičman, akademska slikarka iz Kranja, Klemen Ramovž, flavtist, glasbeni pedagog in organizator Akademije za staro glasbo v Radovljici, Miha Dalla Valle, akademski slikar iz Vrbenj pri Radovljici ter magister Franc Štukl iz Škofje Loke, znani raziskovalec in zapisovalec zgodovinske preteklosti Škofje Loke.

Velike in male Prešernove plakete pa je svojim zaslužnim kulturnim delavcem podelila na vsakoletni občinski proslavi tudi Kulturna skupnost Kranj.

Učenci so pripravili kulturni program za žene – delavke v tovarni TEA v Divači. Foto: TOMAŽ ALRAHT, 7. r.

Kako smo počitnikovali v Ljubljani

Vsakega otroka se spleča
odtegniti brezdelju

Pri Romani Savnikovi na Zvezi prijateljev mladine Ljubljana-Center je med počitnicami vsak dan okoli devete ure osemkrat zabrnel telefon. Raport. Oglasale so se namreč vzgojiteljice z osmih mest v krajevnih skupnostih, ki so ob sebi zbirale otroke, da bi skupaj od devete pa tja do trinajste ure prebili kar največ lepih počitniških trenutkov in vtisnili vanje doživljaje, ki so jim krajšali čas. Teh osem mest je povezovalo otroke iz vseh dvanajstih krajevnih skupnosti, kolikor obsega občina Center. Dnevno je prihajalo od petinšestdeset do sedemdeset otrok, večinoma manjših, od prvega do tretjega razreda, tu in tam pa se je našel še kakšen šestošolec ali pa tudi ciciban, če se je bratec odločil, da bo pripeljal s seboj mlajšo sestro. Ponekod so bile skupine večje, drugje manjše. In ni bilo vsak dan enako, saj obisk ni bil obvezen. Gorje, da bi še med počitnicami veljala prisila! To pa ne! Če so prišli trije, so bili pač le trije. Pa so poiskali še sedem vrstnikov, ki so se zbrali v sosednji krajevni skupnosti, le nekaj korakov stran, in skupaj so predstavljali že lepo družinico.

Takihle prizorov je bilo med zimskimi počitnicami v Ljubljani kar veliko. »V Lutkovno gledališče gremo,« so nam povedali, ko smo jih srečali v Židovski ulici.

Kjer so otroci, je vedno živ-žav. Toda v prostorih krajevnih skupnosti, kjer so otroci dobili svoj zimski kotiček, so uslužbenci pokazali veliko razumevanja. Kak dan je bil zelo živahen in glasen, drug spet bolj miren in tih, ko so se te male glavice in ročice poglobile vsaka v svoje delo – v liste papirja, na katerih so rasle podobe zimske narave, v škarje, ki so ustvarjale smrečice, zajčke, pentlje za vso družino in podobno. Iz volne, lesa, usnja, tulcev in drugega odpadnega materiala, ki so ga otro-

kom namenile delovne organizacije Ciciban iz Mirna pri Novi Gorici, Rašica, Kartonažna in Pletenina, so nastajale neverjetne stvari. Seveda so se z našimi malimi ukvarjale vzgojiteljice, ki že nekaj let pomagajo oblikovati »organizirane počitnice« po duši otrok, nekaj je bilo novih, pomagali pa so tudi dijaki srednje pedagoške šole, ki so s tem opravili svojo obvezno prakso.

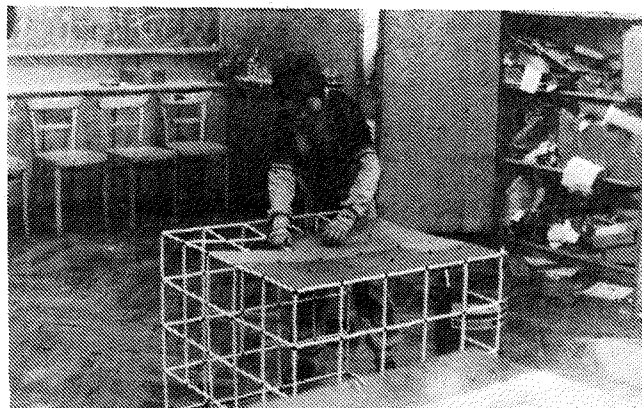
Igrač je bilo povsod dovolj: Človek ne jezi se, Monopoly in druge družabne igre, pa punčke, medvedki, avtomobilčki, razne sestavljanke, ki so zahtevale veliko razmišljanja. Največ navdušenja je bilo z novimi didaktičnimi igračkami »JOMI«, za katere otroci še slišali niso, kaj šele, da bi jih poznali. Pa veliko sprehajanja in sankanja je bilo. Joj, kako se je bilo prijetno spuščati po zamrznjenem snegu v Tivoliju! Mraz je ščipal v lica in lezel za nohte, a to je bilo v primerjavi z vsem lepim zane-marljivo.

Nekaj je bilo skupnega programa: vsako sredo je svoja vrata odprla Kinoteka, kjer so si otroci lahko ogledali »najlepšo risanko o živilih«, svojo predstavo je ponudilo Lutkovno gledališče, v Slovenskem mladinskem gledališču pa so otrokom zagrali Alice v čudežni deželi. Toda dosedanja leta so pokazala, da tega skupnega programa ne sme biti preveč, da otroci potrebujejo čisto »prazne« dneve, ki jih sami oblikujejo po svojih željah. Tu so posamezna društva pokazala veliko iznajdljivosti in domiselnosti; eni so obiskali Narodni dom, drugi Mladinsko knjigo, tretji so šli na razstavo ptic, četrti spet v Pionirsko knjižnico pa na izlet na Krumperk in

podobno. Po takem »napornem« dnevu se je prav prilegla dobra malica s toplim čajem ali kakavom. Tudi za to so poskrbela društva prijateljev mladine. Vse brezplačno.

»Res da se je letos odzvalo manj otrok,« nam je povedala Romana Savnik, »toda vsakega je vredno odtegniti brezdelju. Naša društva tega ne bi več opustila. Zdaj organiziramo počitnice že četrto leto. Prav pozimi smo začeli. Imamo pa program tudi za poletne počitnice. Pomembno je, da je v program zajeta cela občina in da se aktivirajo vsa društva, ne le občinska Zveza prijateljev mladine. Organizirane počitnice pomenijo koristno in zanimivo preživljanje otrokovega prostega časa, bivanje v kolektivu, kar otroke navaja na družabnost. Pomenijo tudi dostop do igrac, ki jih je otrok morda videl le v izložbah trgovin, do zanimivih iger, ki razvijajo njegovo mišljenje. Navsezadnje se spoznavajo med seboj otroci iz različnih krajevnih skupnosti, spoznavajo sosednje krajevske skupnosti in s tem dobijo predstavo o občini, v kateri živijo. Otroci se navezuje na krajevno skupnost, vzgaja ga v krajana. Marsikateri odrasel ne ve, kje so prostori krajevske skupnosti. To gotovo ni prav. In ne nazadnje – zaposleni starši so lahko brez skrbi, saj vedo, da je njihov otrok od devetih do trinajstih dobro spravljen.«

Če je bilo manj otrok v krajevnih skupnostih, se jih je pa zato veliko več zanimalo za počitnikovanje na snegu zunaj Ljubljane. Delovna skupnost za letovanje pri ZPM Ljubljana-center organizira namreč v štirinajstih počitniških dneh dva smučarska tečaja v Gorjah pri Bledu, kjer ima občinska Zveza dom, ki lahko sprejme 120 otrok naenkrat. Osemset dnevno – to je bilo letošnje povprečje. »Strašen naval,« pravi Romana. »Težko pa nam je reči ne.«

Medtem ko tovarišica Andreja Ogrin pripravlja malico, se Grega Steiner, četrtošolec, trudi s konstrukcijo hiše. Sicer pa Grega pravi, da tudi doma pomaga pri gradnji njihovega doma, ki bo prav kmalu gotov.

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Počitnic je konec

Kaj mi je najbolj
ostalo v spominu?

Zbiramo počitniške vtise. Za artiške petošolce je to storila ANUŠKA MOTORE, naša mlada novinarka iz Artič. Sodeč po zapisu, ki nam ga je poslala, ni bil prvi šolski dan po počitnicah čisto nič »šolski«, saj si je bilo treba toliko povedati. Kaj vse so doživeli artiški prijatelji! Vas zanima? Pa prepustimo današnje kramljanje Mirici, Tomažu, Metki, Gordani, Evgenu, Martini, Gorazdu, Alešu, Vesni, Albinu, Martinu, Robiju, Borisu, Danici, še nemu Robiju, Boštjanu, Klavdiji in Aniti. Sem koga pozabila? Upam, da ne.

MIRICA:

Ker sem smučala, a sem še nerodna, mi bodo še dolgo povzročale težave bolečine v kolenu.

TOMAŽ:

Ni lepšega kot lep pogled iz tople hotelske sobe na urejeno smučišče.

METKA:

Vozili smo se na vrečah. Tako je drselo, da smo se šele ob enajstih zvečer spomnili, da je treba spat.

GORDANA:

Po TV filmu o Drakuli me je še nekaj dni spremljala groza ob pomisli nanj.

EVGEN:

Presrečen sem bil, ko sem skočil na naši skakalnici sedem metrov. Prvič sem premagal svojega brata.

MARTINA:

Počitniške dni so mi krajšali prijatelji iz Amerike. Ob njihovem pripovedovanju smo se vsi razvedrili in spoznavali nov svet.

GORAZD:

S sanmi sem se zaletel v drevo in staknil buško na glavi. Brrr, kaj takega pa še ne!

ALEŠ:

Med počitnicami sem bil na Poljskem. Nikoli ne bom pozabil neprijetne vožnje na nabito polnem vlakcu. Vso noč smo stali na hodniku.

VESNA:

Koleno, ki sem si ga zvila, me je prisililo, da sem cele počitnice preživela v hiši.

ALBIN:

Dosegel sem rekord skakalnice. Skočil sem namreč deset metrov.

MARTIN:

Zelo čudno! Padel sem na glavo, a sem si zvil nogo. Najbolj me je strah, če bom lahko šel v »šolo v naravi«.

ROBI:

Prvič sem bil na pravem smučišču. Presenetile so me lepe proge in žičnice.

BORIS:

Težko bom pozabil raztrgane rokavice, ki sem jih letos komaj dobil.

Tako je bilo med Artičani. Kaj pa drugje: Na Primorskem, Gorenjskem, Dolenjskem, Štajerskem, v Prekmurju, skratka, povsod tam, kamor so segle zimske počitnice, in segle so v čisto vsako, še tako majhno vaško šolo. Povsod bi lahko zbrali pisano paleto počitniških doživljajev, ki se jih ne da kar tako pozabiti. Zato je lepo, če te prve dneve drugega polletja tovariši učitelji malo zamažijo, ko se tu pa tam med šolsko uro sklonita skupaj dve glavi, ker si morata nekaj tako zelo »nujnega« povedati. Potem se bo spet začelo zares. In v tem »zares«, dragi mladi prijatelji, vam želim, da bi s čimvečjo žlico zajemali znanje, ki ga boste v življenju še kako rabili!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Kako je bilo drugod po Ljubljani? V vsaki občini so se po svoje zabavali in se obenem vključevali v skupne prireditve. Za Bežigradom so počitnice organizirali v KS Ivan Kavčič, KS Stadion in KS Urška Zatler, prihajali pa so tudi otroci iz bližnjih krajevnih skupnosti. V Mostah so se potrudile krajevske skupnosti Nove Fužine, Kulturni dom Španski borci, Kodeljevo in Štepanjsko naselje. V Šiški so se otroci zbirali v krajevnih skupnostih Medvode in Peter Držaj, na Viču pa samo v Polhovem Gradcu. Tako nam je povedala sekretarka mestne Zveze prijateljev mladine Tatjana Rot.

Za zabavo so poskrbeli v Pionirskem domu, kjer se je ZPM mesta Ljubljane dogovorila za pravi počitniški disko, namenjen najstnikom

Vlasta Grabar je iz 1. b osnovne šole Majde Vrhovnik, Ines Kapitanovič pa iz 1. e osnovne šole Trnovo. Zimske počitnice so ju zblížale in sedaj se skupaj trudita pri izrezovanju smrečice.

od 11. do 14. leta. Čudno, že prvi petek in sobota ni bilo pravega odziva, zato je bil za drugi teden počitnic disko odpovedan. Je bil vzrok nezanimanje ali neobveščenost? Kakorkoli že, na Zvezi so se odločili, da bodo takšne vrste popoldanskega diska v Pionirskem domu poskušali še naprej razvijati, da se bodo otroci navadili tudi na te vrste diskoteke.

Več otrok je prišlo v Pionirsko in druge knjižnice, ki so imele med počitnicami podaljšan delovni čas. Marsikatera je pripravila pravilni program za otroke. Svoj prispevek v ta počitniški čas je dala tudi Mestna zveza organizacij za tehnično kulturo, ki je pripravila igre z računalniki, mlajše pa je povabila k izdelovanju raket in papirnatih zmajev. Igre z računalniki so imeli tudi na Vevčah. Za to je poskrbelo društvo Tehnik. Se v Cankarjevem domu je bila »računalnica«. Ljubljanski ki-

nematografi so na široko odprli svoja vrata; prav lepe so bile matineeje v Komuni in tudi v Slogi, pa filmski program v Kinoteki. In Lutkovno gledališče. Le kdo ne mara lutk? Skoraj vsak dan so se vrstile predstave. Mladinsko gledališče je pripravilo dve posebni počitniški predstavi Alice za otroke. V Kulturnem domu Španski borci je bila vsak dan ob desetih počitniška prireditev; film, lutke ali kaj podobnega. Da ne omenjamo bogatega športnega programa, za katerega so poskrbele telesne kulturne organizacije v posameznih občinah, in izletov na Šmarno goro ter Katarino pod vodstvom planinskega društva Špik.

Skratka, povsod je bilo nekaj in vsega dovolj. Pisano, veselo, kulturno, otroško razigrano, smelo. K vsemu pa je pripomogel še ta krasni sneg, da so bile počitnice vse bele in sveže – prave zimske počitnice. Živa Drole

Organizirano
celodnevno varstvo

Na osnovni šoli Prežihovega Voranca je bilo med počitnicami poskrbljeno za varstvo najmlajših iz vseh ljubljanskih občin, ki bi sicer morali ostati sami doma, ko sta šla očka in mamica zjutraj v službo. Od šestih zjutraj pa do štirih popoldne je bila šola Prežihovega Voranca varno in toplo zatočišče takšnim »osamelcem«. Tu niso bili sami. V najrazličnejših igrah z vrstniki jim je čas hitro tek. Nekaj čez trideset jih je prihajalo vsak dan, od 1. do 4. razreda. Že v letih doslej se je pokazalo, da je staršem takšno varstvo zelo dobrodošlo. Prispevek 1000 din dnevno, s katerim je poskrbljeno za kosilo, toplo malico, razne vozovnice in vstopnice za predstave, ni veliko. Za nekatere je seveda ljubljanski Center daleč in ni bilo tako preprosto zjutraj pripeljati otroka, potem pa oditi na čisto drugi konec Ljubljane v službo. Pa bi morda v prihodnje veljalo razmisliti o organizaciji takšnega varstva po občinah ali celo šolah!

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – **Časopisni svet TV-15 nas tovariš:** MIRA SVETINA (**predsednica**); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADARŠKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, FRANČ KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA SKODNIK in **delegati:** LOJZE ERBEŽNIK, RK ZRVS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPIZ SRS.

Glavni urednik: ZVONE KRAŠIČNIK; **Odgovorni urednik:** VIKTOR KONJAR; **Novinarji:** **uredniki:** ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; **Lektorica-redaktorica:** MIRANDA MRČELA; **Tehnični urednik:** DRAGO SETINČAR; **Tajnica uredništva:** MARA OKORN; **Vodja uprave:** BOJAN ZVONAR; **Telefon uredništva:** 327-780; **Telefon uprave:** 317-049 – **Uprava in naročniški oddelek:** Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina **4.400 din**, posamezna številka v prosti prodaji **100 din** – **Tekoči račun:** Založba Borec p. p. 1, Ljubljana 50101-603-4572 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 26 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov – **Korekture in tisk:** CGP Dole, Ljubljana, Titova 35